

iPraktiken

Skola

En skrift från Svenskt Näringsliv
för dig som arbetar med *prao*
och *praktik*

Innehållsförteckning

3	Möt utmaningen i prao och praktik med vårt populära verktyg
4	Kapitel 1 – Varför prao/praktik?
5	Tre vanliga utmaningar
9	Prao och APL
10	Kapitel 2 – Förberedelser inför prao/praktik
11	Sätt pedagogiskt mål
11	Tydliggör ansvar
12	Välj metod för att tilldela prao-/praktikplatser
14	Stäm av och säkerställ för-mella krav med arbetsgivarna
15	Intervjuer
19	Informera målsman
22	Kapitel 3 – Undervisning inför prao/praktik
	Inspiration och stöd
24	Uppgift: Egenskapsövningen – att sätta förväntningar
26	Att hjälpa eleverna att själva hitta prao-/praktikplats
28	Uppgift: Intresseövningen – att komma igång och söka praoplats
30	Undervisning om företag och näringsliv
32	Undervisning om företag och näringsliv i olika ämnen
34	Ämnesintegrerade projekt
36	Kapitel 4 – Skolan under prao/praktik
38	Kapitel 5 – Uppföljning och redovisning
40	Mall för elevens utvärdering av prao-/praktikplats
41	Återkoppling till företagen
42	Kapitel 6 – Andra sätt att samarbeta med näringslivet
45	Ungt företagande gav Dan blodad tand
46	Inget annat överträffar att vistas på en arbetsplats
48	Kapitel 7 – Lagar och regler
50	Läs mer och fördjupa dig

Möt utmaningen i prao och praktik med vårt populära verktyg

Skolans uppdrag är att rusta eleverna för framtiden. Den ska skapa förutsättningar för att de ska kunna skaffa sig de kunskaper och kompetenser som de kommer att behöva. Det är ett stort och viktigt uppdrag och skolan kan inte lösa det på egen hand utan behöver samarbeta med andra. Jag är övertygad om att samarbete med företag och arbetslivet är särskilt viktigt.

Samverkan mellan skola och näringsliv stärker kvaliteten på utbildningen och gör den mer relevant. Det hjälper också eleverna att göra mer medvetna studie- och yrkesval. Prao- och praktikperioder är ett utmärkt redskap, nio av tio elever ser den som ett bra tillfälle

att pröva på ett yrke. För företag är praktikperioden en unik möjlighet att lära känna framtida medarbetare och bättre förstå deras behov och intressen.

Vi på Svenskt Näringsliv hoppas att det här materialet kan underlätta ditt arbete med prao och praktik. Så att eleverna utvecklas och kan forma sina liv i den riktning de vill och så att de blir väl rustade för framgångsrika yrkesliv.

Självt praoade jag i en reception (och telefonväxel) på ett företag i Göteborg. Det lärde mig hur viktigt det är med första intryck, och vilken stor del av det som är just receptionen. Att satsa på miljö och personer där betyder mer än man många gånger tror. En insikt jag burit med mig sen dess.

Carola Lemne
VD, Svenskt Näringsliv

”Dagens elever är framtidens medarbetare och entreprenörer. De kommer snart att bestämma sig för vad de vill arbeta med. Då är det viktigt att de blivit inspirerade av yrkeslivet och näringslivet och de möjligheter som finns där.”

Kapitel 1

Varför prao/praktik?

Tre vanliga utmaningar

I samverkan mellan näringslivet och skolan finns många möjligheter. Skolan kan hämta praktiska exempel från arbetslivet och få närmare insyn i elevernas framtida arbetsmiljöer. Eleverna får i sin tur kunskap som hjälper dem i framtida utbildnings- och yrkesval.

Men det finns självklart också utmaningar för skolan att hantera. Brist på prao-/ praktikplatser, oklarheter kring ansvaret för arbetsmiljön och minskade resurser är tre orsaker till att vissa skolor kan tveka att satsa på prao/praktik. ”I praktiken – skola” är ett stöd på vägen som ger många råd och handfasta tips!

Tillgången på prao-/praktikplatser

Den kanske största utmaningen för skolorna är att hitta företag som erbjuder prao-/praktikplatser. Många företag vill, men vet inte hur de praktiskt kan samarbeta med skolan. Vissa företag anser sig inte kunna tillsätta resurser och har kanske inte upptäckt fördelarna ännu. Denna utmaning kan dock lösas med gemensamma insatser från skolan, företagen och eleverna. I den här skriften finns många tips på hur ni från skolans håll kan bidra.

Vem har ansvaret?

En del skolor upplever att det har varit en del oklarheter kring ansvaret för de ungas arbetsmiljö och vilka regler som gäller när en elev är ute på prao/praktik.

Arbetsmiljöverket har granskat ett flertal arbetsplatser och identifierat en del brister. Därefter har tyvärr många skolor och kommuner uppfattat att Arbetsmiljöverket har skärpt sina krav, men det handlar snarare om att de har velat belysa risker och problemområden.

”Ofta kan det räcka med ett telefonsamtal, om skolan känner till företagets verksamhet sedan tidigare.”

Arbetsmiljöverket har förtydligat sina föreskrifter om säker arbetsmiljö och dessa finns tillgängliga på www.av.se. Läs även mer om detta under *Förberedelser inför prao/praktik* och *Lagar och regler*.

Minskade resurser

Minskade resurser till prao-/praktikverksamhet i skolan kan också upplevas som en av de största utmaningarna. Delvis är detta en följd av att man ser prao/praktik som något som ”tar tid” från övrig undervisning, snarare än

som en pedagogisk metod för att öka elevernas kunskaper inom de ordinare skolämnena. Resurser för prao och praktik kan fördelas lokalt på skolan. Om lärare och skolläsningsvärd väljer att prioritera prao/praktik som en pedagogisk metod så kan skolan tydligare dra nytta av möjligheterna som ges kring ett samarbete med näringslivet.

– Reglerna för hur skolan ska agera under prao/praktiken är elementära. De har gällt i alla tider, säger Annie Runhammar, arbetsmiljöinspektör på Arbetsmiljöverket. Ofta kan det räcka med ett telefonsamtal, om skolan känner till företagets verksamhet sedan tidigare. Det gäller att förvissa sig om att en handledare finns i närheten av eleven.

”Våra elever vill ha mer prao”

– Det bästa med prao är att eleverna får vara med i ett vuxet forum. De får stå på egna ben och se ett samband mellan skolämnen och framtiden. Vad är matte bra för? Att se hur det används i arbetslivet är otroligt viktigt, säger Eliin Nordlander, syv på Högakustenskolan och ansvarig för praktikservice inom Kramfors kommun.

– Sedan får de kontakter. Även om elever i åttan kanske inte genast får sommarjobb efter prao, så gäller det även för dem att få ett kontaktnät tidigt. Kanske kan prao göra att de gör avtryck någonstans, säger hon och fortsätter:

– Om de inte får göra prao och sedan kanske väljer ett program på gymnasiet som inte har praktik, kommer de ut från skolan utan ett hum om hur det praktiskt fungerar på en arbetsplats.

Studiebesök och annat kan vara viktiga komplement till prao menar Eliin Nordlander, men de kan aldrig ersätta prao.

– Det tycker inte våra elever heller. De tycker att prao är meningsfullt och motiverande, när de ser sambandet med ämnena i skolan. Våra elever vill istället ha mer prao, trots att de har en vecka i åttan och två i nian.

Men, understryker Eliin Nordlander:

– Om vi ska ha prao, måste vi göra något av den. Vi i skolan måste visa att vi bryr oss och ser till att det blir bra. Prao ska ha ett klart och tydligt syfte som alla förstår; elever, skola och arbetsplats. Det ska finnas en processbeskrivning, om hur skolan tänker generellt och specifikt för varje enhet.

Arbetsmiljöverkets regler ska inte ses som hinder, anser hon, utan som en möjlighet.

FOTO: SUSANNHE MELIN

– Skolan gör riskbedömningar hela tiden, till och med när eleverna ska ut på promenad. Det är klart att de måste ha det bra på sin praoplats. Att garantera det innebär en del jobb, men det är värt det. Vi kan ju inte ta ifrån eleverna en arbetslivserfarenhet, för att det är för svårt att be arbetsplatsen att fylla i en riskbedömningsblankett.

Lise-lott Nilsson

Rektor Värner Rydénskolan i Malmö

– Prao är en viktig del i våra elevers skolgång. Det möjliggör för våra elever att nå målen i läroplanen vad gäller att de kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden, säger Lise-lott och fortsätter:

– Praon berikar skolgången och det är en annan lärandemiljö. På praon får de möta ett yrke som de kanske funderar på att utbilda sig till. Det finns många syften med praon. Eleverna får lära sig de sociala koderna som krävs i arbetslivet. De får också lära sig samarbeta, lyssna, bidra till utveckling, hålla tider och vara i nära vuxenkontakt under en veckas tid.

Erik Blom

Östra Reals gymnasium, Stockholm

– För ungdomar är det svårt att få in en fot på arbetsmarknaden och där spelar praon en oerhört stor roll. Veldig många får extra- och feriejobb tack vare praon, säger Fredrik och fortsätter:

– Praon kan också ge underlag för vidare studier. Det ger en konkret erfarenhet av en viss yrkesbana, som man kanske väljer eller väljer bort. Själv var han väldigt aktiv när han sökte praoplats i grundskolan. Erik praktiserade bland annat inom media.

– Framför allt var det bra att få en klarare uppfattning om vad olika yrken innebär. Den bilden är ofta diffus. Erik menar att praon har specifika värden, som är svåra att få i annat utbyte mellan skola och företag.

– Praon innebär att konkret få prova på en syssla, vilket ger en helt annan förståelse för arbetslivet. Det är också ett bra sätt att skapa kontaktnät på, säger han.

– Sedan kan det vara viktigt för arbetsmoralen att få förståelse för vikten av att förvärvsarbeta.

Behovet av samverkan mellan skola och arbetsliv har diskuterats sedan 1970-talet, i samband med att yrkesutbildningar introducerades i Sverige.

I dag finns två etablerade former för elevers vistelse på företag, *prao* och *praktik* (APL). Dessa ska tillsammans med skolans övriga verksamhet ge eleverna en bild av yrken och arbetsmarknad.

Prao – första steget ut i arbetslivet

Prao står för praktisk arbetslivsorientering och sker i grundskolan. Det är ett viktigt inslag i skolans arbete med omvärlden (Lgr11).

Syftet med prao är att ge eleverna en första introduktion till arbets- och näringslivet. För många elever är prao den första riktiga kontakten med ett företag och därför en upplevelse som i hög grad formar deras syn på yrkeslivet. På de flesta skolor får eleverna själva söka sin prao, men det finns också möjlighet för dem att välja praoplats från företag, som valt att ta emot elever.

Under praon har företagen möjlighet att visa eleverna vilka olika framtida yrken som finns innan eleven bestämmer sig för vidare studier i gymnasieskolan. Utformningen av arbetsuppgifterna under praon kan i hög grad styras av företaget.

Praktik (APL) – möjlighet att omsätta teorin i praktiken

APL är arbetsplatsförlagd utbildning som är obligatorisk för gymnasieskolans nationella yrkesprogram. Praktiken ska omfatta minst 15 veckor och regleras i gymnasieförordningen.

Praktik är alltså för elever som redan gjort sitt yrkesval. De besitter redan goda kunskaper om branschen och verksamheten och kan snabbt sätta sig in i och ta sig an de uppdrag som tilldelas. Innan eleverna praktiserar genomgår de en utbildning i syfte att vara väl förberedda för sin praktik. Praktik handlar främst om att eleverna ska få möjlighet att omsätta sina teoretiska kunskaper i praktiken.

För företag är praktik en möjlighet till rekrytering och att bygga långsiktiga relationer med eleverna.

”Man hinner få en ganska god bild på bara en vecka, av vad man tycker är roligt och med vad man kan tänka sig att fortsätta. Jag jobbar i dag på stället där jag praoad i 7:an.”

En av eleverna i en undersökning genomförd av Svenskt Näringsliv.

Undersökning

Undersökningar visar att närmare nio av tio gymnasieelever tycker att deras praktikperiod har gjort dem mer eller mycket mer inspirerade för framtiden.

Kapitel 2

Förberedelser inför prao/praktik

Traditionellt har prao varit en verksamhet som i första hand har skötts av SYV och legat utanför den ordinarie undervisningen. De pedagogiska målen med prao har, på många skolor, varit något otydliga och ämneslärarna har inte alltid varit så involverade i praoperioden vare sig före, under eller efter.

Så ser det fortfarande ut på en hel del skolor. Erfarenheter visar dock att elever lär sig mycket mer av sin prao om den inte geras i den övriga pedagogiken och förankras bredare i skolan. Skolan har mycket att vinna på att förbereda perioden på ett strukturerat sätt.

I gymnasiets praktiska program är praktiken (APL) naturligt en angelägenhet för ämneslärarna, som ska sätta betyg på de arbetsplatsförlagda momenten. Även på gymnasiet kan dock den pedagogiska nyttan av praktikperioden öka genom förberedelser i god tid.

Förslag på förberedelser i fem steg

1. Sätt pedagogiska mål

Framgångsrik prao och praktik underlättas väsentligt av att skolledningen ger tydliga riktlinjer för hur den ska skötas på skolan. Utan tydliga riktlinjer är det lätt att undervisningen i skolämnen fortsätter som vanligt och inte drar nytta av de erfarenheter från arbetslivet som eleverna får under sin prao/praktik.

För att tydliggöra vikten av detta bör skolledningen formulera ett tydligt pedagogiskt mål för prao/praktik. Målet bör förklara att prao/praktiken är viktig och visa hur denna period ska stötta elevernas lärande i de ordinarie skolämnena.

Exempel på pedagogiska mål:

- Väl genomförd prao/praktik är en viktig del i många av skolans ämnen, till exempel samhällskunskap, historia eller ekonomi.
- Eleverna får en uppgift inom ramen för ett ordinarie ämne, som ska lösas under prao/praktiken och redovisas i skolan efteråt.
- Eleverna ska förberedas för prao/praktiken genom undervisning om näringslivet i flera av skolans ämnen och få någon form av uppföljning efteråt.

Det är viktigt att prao/praktiken läggs in i läsårsplaneringen så att läroplanen har möjlighet att tydliggöra de pedagogiska målen mer i detalj och har chans att anpassa undervisningen i anslutning till prao/praktiken.

2. Tydliggör ansvar

Om ansvaret för prao/praktiken hamnar enbart hos SYV finns en risk att den kanske inte blir en naturlig del av pedagogiken. Det är därför bra om skolledningen fördelar ansvaret för olika delar av prao/praktiken på fler, inte minst på ämneslärarna.

Uppgifter som det är viktigt att någon får ett tydligt ansvar för:

- Utveckla pedagogiskt upplägg kring prao/praktiken.
- Ansvara för undervisning inför och efter prao/praktiken.
- Säkerställa att alla elever får prao-/praktikplats och hitta en metod för det.
- Informera eleverna inför prao/praktiken.
- Säkerställa att arbetsplatserna möter formella krav.
- Ge eleven stöd i att hitta en egen prao-/praktikplats.
- Följ upp prao/praktiken med elever, företag och skolan.

De flesta skolor väljer att låta SYV ha det praktiska ansvaret för att informera om förutsättningarna för prao/praktik och sköta kontakterna med företagen. Det förekommer dock att detta ansvar fördelas på andra personer, till exempel en ämneslärare, en bibliotekarie eller en elevassistent.

Om skolledningen exempelvis bestämmer att prao och praktik är en del av ämnet samhällskunskap kan rektorn ge läroplanen i samhällskunskap i uppdrag

att utforma undervisningen inför, under och efter praon/praktiken. Ett lärarlag med olika ämneslärare kan förslagsvis få i uppdrag att utforma ämnesöverskridande pedagogiska uppgifter som eleverna ska lösa under sin praon/praktik och dessutom formulera metoder för hur uppgifterna ska redovisas.

Även eleverna kan få ansvar i skolans förberedelser. Skolledning och lärarlag kan exempelvis samarbeta med elevrådet i planeringen. Eleverna kan själva få som uppgift att följa upp sina klasskamraters praon/praktik, till exempel genom att intervjua varandra eller varandras handledare.

Tips

Så här kan praon integreras i andra ämnen:

Svenska åk 8

För E: Eleven skriver en jobbsökan i anslutning till sin praoperiod.

Engelska åk 9

För C: Eleven skriver en jobbsökan på engelska i anslutning till sin praoperiod.

Historia åk 9

För A: Eleven skriver en uppsats och jämför arbetsförhållanden och arbetsmiljön under den industriella revolutionen med sin praoplats i dag.

3. Välj metod för att tilldela praon-/ praktikplatser

Det vanligaste sättet för skolor att garantera eleverna en praon-/praktikplats är att låta dem välja mellan att själva hitta en arbetsplats eller att tilldelas en arbetsplats från en lista som skolan tillhandahåller. Ofta är det kommunen som tagit fram denna lista, gemensam för flera skolor. Eleverna har dock mycket att vinna på att söka sin egen praon-/praktikplats. Dels innebär själva sökprocessen ett viktigt lärande, dels hittar de i allmänhet arbetsplatser som de själva uppskattar mer.

Ett sätt att få fler att söka sin egen praon-/praktikplats är att göra själva sökprocessen till ett moment eller en uppgift inom ramen för något av de ordinarie skolämnena. Detta gör också att fler lärare blir involverade.

Exempel på arbetsmoment inför sökprocessen:

- Studiebesök – Besök ett lokalt rekryteringsföretag, med information om hur man söker jobb och hittar sina intressen.
- Gruppuppgift i ekonomi eller samhällskunskap – Eleverna får själva marknadsföra skolans elever mot de lokala företagen. Eleverna kan till exempel ta fram ett brev till företagen, en hemsida eller en affisch.
- Gruppuppgift i samhällskunskap – Eleverna får kartlägga varandras

nätverk och intressen för att hitta fler tänkbara arbetsplatser. (Övning för detta finns under kapitel 3 samt i skriften ”I praktiken – elev”).

- Uppgift i svenska – Eleverna får skriva ett ansökningsbrev till de arbetsgivare de ska praon/praktisera hos (även de som redan fått sin praon-/praktikplats).

Även om kommunen tillhandahåller en lista med företag vinner skolan mycket på att själv ha kontakt med potentiella praon- eller praktikarbetsgivare i det lokala näringslivet.

Tips

Exempel på hur skolan kan bygga upp ett eget nätverk:

- Se till att hålla kontakten med de företag som skolan varit i kontakt med i olika sammanhang (studiebesök, mentorskap, besök i skolan och så vidare). Uppmana lärarna att rapportera in goda kontakter de haft med näringslivet. Kontakta företagen i god tid före praon-/praktikperioden och fråga om de vill ta emot elever.
- Annonsera på skolans hemsida att ni söker företag som vill ta emot praoelever/praktikanter.
- Kontakta de företag som eleverna själva hittade praon-/praktikplatser hos förra året. Vill de ta emot nya elever även detta år?
- Bjud in den lokala företagarföreningen eller branschföreningar.
- Berätta på föräldramöten att ni söker praon-/praktikplatser.

Exempel på hur prao kan läggas upp

Lokal kursplan för samhällskunskap, åk 8 Byskolan, Stadsby

Kurspresentation

Lag och rätt i Sverige
Arbetslivet

Enligt läroplanen finns tex följande innehåll i skolår 8:

- Känna till grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter.
 - Förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige.
 - Kunna reflektera över människors villkor och hur dessa skiftar utifrån kön, social och kulturell bakgrund.
 - Känna till hur hushållens, företagens och det offentliga ekonomien hänger samman.
-

Detta uppnår vi genom att:

- Vi övar eleverna i den demokratiska processen genom att ha regelbundna klassråd.
 - Använda befintliga läromedel.
 - Göra studiebesök på företag.
 - Prao.
 - Ha diskussioner kring bl a jämställdhet.
-

Betygskriterier

E

- Eleven skall känna till hur det svenska rättssystemet fungerar.
- Eleven skall genomföra två veckors prao och inlämna en godkänd uppgift.
- Eleven skall kunna det svenska näringslivets uppbyggnad.
- Eleven skall veta vilka rätt- och skyldigheter man har som arbetsgivare och arbetstagare.

C

- Eleven analyserar och diskuterar centrala begrepp i ämnet och deras betydelse för samhällsutvecklingen.
- Eleven diskuterar och ser samband mellan det demokratiska samhällets framväxt och individens rätt- och skyldigheter.
- Eleven beskriver hur individens och grupperns normer är beroende av kulturformer och traditioner.
- Eleven diskuterar utifrån sin praoperiod företagets roll i samhället och hur värde skapas i näringslivet.
- Eleven samlar in fakta om samhällsfrågor från olika kunskapskällor och drar slutsatser av dessa.

A

- Eleven ser viktiga händelser i samhället och ger förslag på vägar för individen att påverka beslut.
- Eleven jämför individens och grupperns normer och värderingar i förhållande till olika kulturformer och traditioner samt ser hur olika uppfattningar och konflikter kan uppstå.
- Eleven använder och sammanställer fakta från olika källor, bedömer deras relevans och granskar uppgifterna kritiskt samt kan skilja på fakta och värderingar.
- Eleven ser samhällsfrågor ur olika perspektiv, kan visa på samband, göra överväganden och argumentera för sin egen sak.

4. Stäm av och säkerställ formella krav med arbetsgivarna

När en arbetsgivare meddelat att de gärna vill ta emot en elev under prao-/praktikperioden är det viktigt att säkerställa en rad praktiska frågor.

En rekommendation är att skolan kontaktar arbetsgivaren skriftligt så snart det är klart vilken elev som kommer. Skolan kan se till att få en skriftlig bekräftelse tillbaka från arbetsgivaren, som säkerställer att informationen gått fram. Arbetsgivaren har också stor nytta av att få lite information om elevens kunskaper och om hur skolan kommer att inkludera prao/praktiken i den övriga undervisningen.

På sidorna 19 och 20 finns exempel på brev från en skola till en arbetsgivare inför prao-/praktikperioden, samt en prao-/praktikblankett. Dessa kan också laddas ner på www.svensktnaringsliv.se/ skolmaterial och redigeras så att skolan enkelt kan skicka dem med e-post.

Checklista

Förslag på punkter som skolan och arbetsgivaren behöver stämma av:

- Vilken elev som kommer.
- Vilka dagar prao/praktiken pågår.
- Arbetstider.
- Närvarokrav och frånvarorapportering.
- Vem som ska kontaktas om problem uppstår.
- Vem som står för kostnader för mat, resor med mera.
- Försäkringsansvar.
- Formella arbetsmiljökrav.
- Specifika önskemål från företaget.

Information som arbetsgivaren kan ha nytta av:

- Vilken undervisning skolan har om företag och näringsliv i anslutning till prao/praktiken.
- Om eleven ska lösa några specifika skoluppgifter i anslutning till prao/praktiken.
- Vilka kunskaper och erfarenheter eleven har om branschen.
- Hur prao/praktiken kommer att följas upp.

Intervju: Adam Jansson på Arbetsmiljöverket

Hur kan man vara säker på att eleven kommer till en säker arbetsplats under praon/praktiken?

– Kommunikationen mellan skolan och arbetsplatsen är väldigt viktig. Att skolan vet vilken miljö eleven hamnar i och undersöker om det finns risker för ohälsa. Inte minst om eleven är minderårig är det viktigt att säkerställa att det är en säker plats som praoleven besöker.

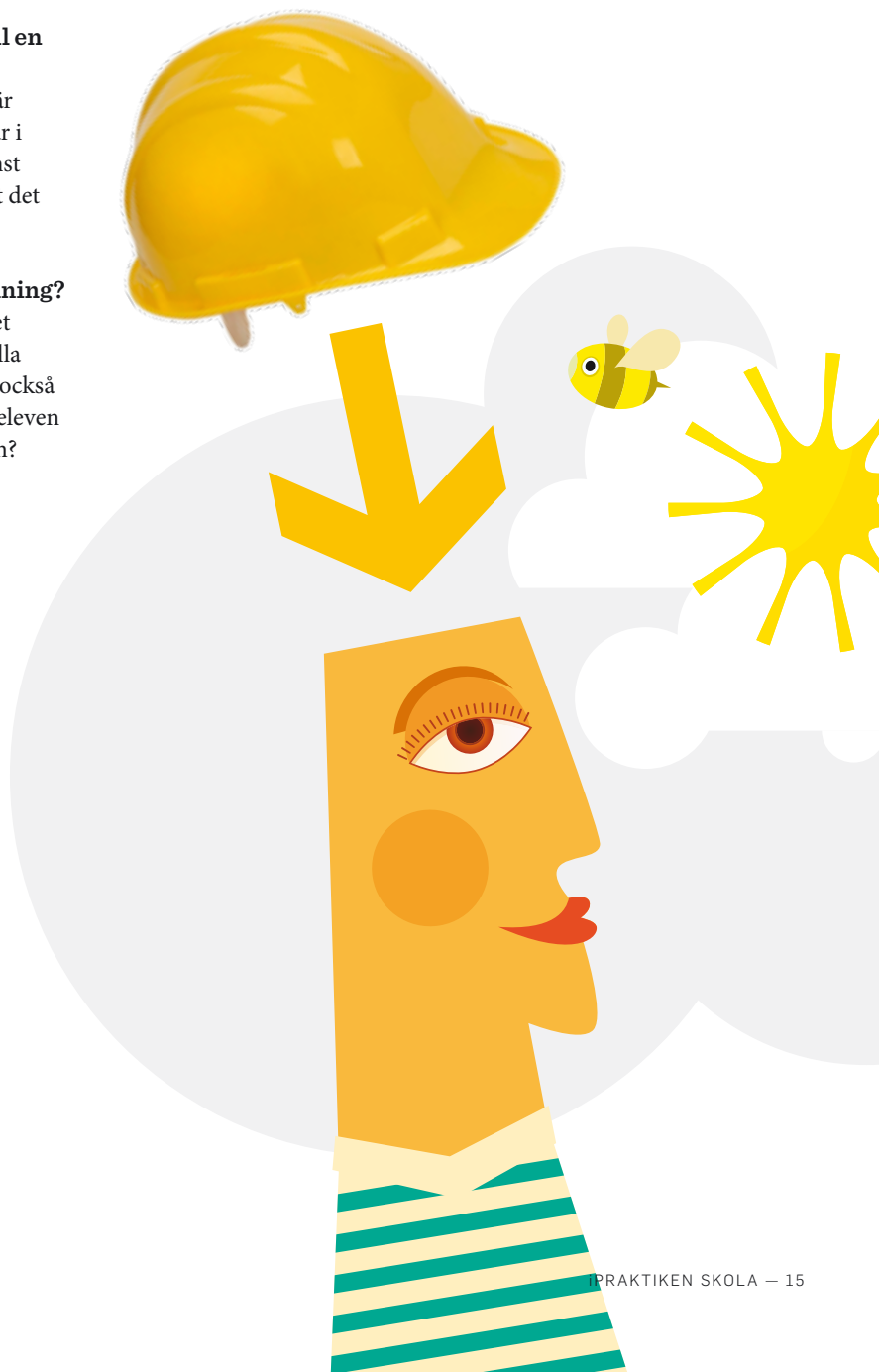
Hur går man tillväga för att få göra en riskbedömning?

– Skolan måste göra en systematisk riskbedömning. Det handlar inte om att lärare eller rektor ska åka runt till alla praktikplatser, utan ett telefonsamtal kan räcka. Det är också viktigt att säkerställa hur handledningen fungerar. Får eleven relevant handledning? Vilken kunskap har handledaren? Om exempelvis en byggelev ska praktisera på en byggarbetsplats, har handledaren gått en grundkurs i ställningsbyggande? Den typen av frågor är viktiga att utgå ifrån.

Varför tvekar en del skolor och företag inför praon/praktik?

– Många skolor upplever svårigheter med att få tag på praoplatser. Det är inte heller ovanligt att skolorna anser att den administrativa bördan är stor och det kan jag ha förståelse för. De har mycket att göra redan idag.

För företagets del tror jag att många tvekar eftersom de upplever att de bara sitter framför en bildskärm hela dagarna och upplever att de inte kan erbjuda en särskilt stimulerande praouerfarenhet. Kanske är näringslivet ibland lite snabba att säga nej. Visst, en del arbeten sker mest framför en datorskärm, men exempelvis handel och restaurang lämpar sig utmärkt för praon och praktik.

Intervju: Gabriella Holm, Skolsamverkan

Gabriella Holm driver företaget Skolsamverkan. Hon har många års erfarenhet av att arbeta med och utveckla samverkan mellan skola och arbetsliv och skolans studie- och yrkesvägledning.

Hennes vision är en skola som engagerar och motiverar elever att bli sitt allra bästa så att de med glädje kommer ut i egen försörjning.

Vilket upplever du är det vanligaste hindret när samverkan skola – arbetsliv inte fungerar?

– Det som både skola och arbetsliv alltid hävdar är att man inte har *tid* och/eller *resurser*. Dessa argument tycker jag tyder på okunskap och att man inte tänkt till på frågan.

Skolan ska enligt läroplanen samverka med omvärlden i syfte att berika undervisningen och för att eleverna ska få vidgade perspektiv. Arbetslivet har väl inga direkta krav på sig att samverka med skolan men av ren självbevaringsdrift kompetensförsörjningsmässigt och för samhällsutvecklingen i stort bör det ligga i deras intresse att dagens elever, morgondagens medarbetare och vuxna, får en god och relevant undervisning som motsvarar arbetslivets krav på kompetens. Även att

eleverna får vidgade vyer och intressen inför deras val av utbildning och försörjning. Syns man inte hos dagens ungdomar, finns man inte!

Vad är det som gör att det fungerar?

– Detta är ett långsiktigt arbete som bygger på goda relationer, det måste alla parter inse. En god dialog och relation mellan skolan och arbetslivet är centralt, att man hittat samverkansformer som alla maktar med, har nytta av, tycker är viktigt och roligt!

– Att rektorn har varit tydlig mot sin personal och givit riktlinjer kring vad som förväntas och ska genomföras vad gäller samverkan skola – arbetsliv, även att det finns förutsättningar organisatoriskt att samverka. Lärarna måste också se nyttan inom ramen för sina ämnen, att samverkan bidrar till det centrala innehållet, att de själva får en form av kompetensutveckling och att det vidgar elevernas vyer för framtiden samt ökar deras motivation.

Arbetslivet har givetvis en central roll där de ställer upp och samverkar genom att exempelvis ta emot studiebesök, föreläsa på skolan, skapa uppgifter inom olika ämnen, erbjuda PRAO/APL platser med mera.

Vad är viktigast för skolorna att tänka på?

– Att samtliga lärare medvetet planerar in samverkan med arbetslivet inom ramen för undervisningen så att den inte ligger som separata projekt eller på någon ”eldsjäl”. Också att hela skolan ser till att koppla på ett studie – och

yrkesvägledande perspektiv på alla skola – arbetslivsaktiviteter, att alla inser att detta vidgar elevernas vyer inför deras framtidsval. Att rektorn varje år utvärderar och följer upp samverkan och studie – och yrkesvägledningen i syfte att kvalitetsutveckla.

Vad bidrar samverkan med till elevernas utbildning?

– Samverkan med arbetslivet inom olika ämnen gör innehållet mer relevant och aktuellt för eleverna. De förstår att de har nytta av det de lär sig i skolan senare i livet vilket, förhoppningsvis, ökar deras motivation för skolarbetet. Skarpa uppgifter med externa parter leder också till att de anstränger sig en smula extra. Även att eleverna får fler och tydligare bilder av vad de kan utbilda sig till, arbeta med och hur man kan försörja sig i framtiden. Ett synligt arbetsliv ska göra att eleverna längtar till att få börja jobba!

Exempel på brev till arbetsgivare

Byskolan
Gatängatan 23
11223 Stadsby

0123 123 45 67
info@byskolan.se

Stadsby, 10 oktober 2016

Till handledaren för elev från Byskolan

Tack för att du vill ta emot en praoelev från Byskolan! Detta brev innehåller lite praktisk information om praoperioden. Bifogat finns också ett formulär med formalia som jag ber dig fylla i och returnera till min adress nedan.

Prao är ett av de sätt vi på Byskolan försöker knyta undervisningen närmare de lokala företagen för att öka elevernas kunskap om arbetsliv och arbetsmarknad. Prao genomförs under två veckor för eleverna i årskurs 8 och 9. Det är en rolig och spännande period där de får tillfälle att pröva på att arbeta i ett företag. Syftet med praon är att ge eleverna egna erfarenheter av yrkeslivet och att öka deras kunskap kring näringslivet och företagande.

Inför praoperioden kommer vi i skolan att ha undervisning om företag och näringsliv i flera ämnen, bland annat om företagets roll i historien, ekonomin och samhället. Vi kommer även att besöka företagsmuseet i Stadsby och få besök av en lokal entreprenör som berättar om hur hon startat och utvecklat sitt företag.

Eleven har ett antal skoluppgifter att lösa under sin praoperiod. Eleven kommer att ha en särskild anteckningsbok där han/hon ska anteckna frågor och svar i samband med att han/hon intervjuar olika personer på företaget. Eleven kommer också att få skriva en uppsats om företaget som ska lämnas in när han/hon kommer tillbaka till skolan.

Jag har rekommenderat eleverna att kontakta sina handledare och hoppas att du har möjlighet att stämna av förväntningar, krav och praktiska rutiner med eleven innan praoperioden börjar.

Under praoperioden är det bra om eleven får uppleva olika delar av er verksamhet.

Uppmuntra initiativ och företagsamhet hos eleven. Försök gärna ge eleven en förståelse för de krafter som driver företag och företagande, med er arbetsplats som exempel.

Väl genomförd prao är en del av elevens betyg i ämnet samhällskunskap. Närvaro under praoperioden är obligatorisk. Rapportera till mig om eleven är frånvarande under delar av perioden, till exempel på grund av sjukdom. Eleven är försäkrad genom skolan.

Många praktiska råd och tips för handledare finns i skriften "I praktiken – företag" från Svenskt Näringsliv. Där finns bland annat förslag på hur ett schema för en elev kan läggas upp under praotiden och uppgifter som eleven kan arbeta med för att bättre förstå er verksamhet och er bransch. Om du inte redan har "I praktiken – företag" kan du beställa den på www.svensktnaringsliv.se/material/skolmaterial

Efter praon kommer du att få fylla i en utvärdering. Hör gärna av dig om det är något du undrar över eller om du vill veta hur vi på Byskolan samverkar med näringslivet.

Vänliga hälsningar

Kalle Larsson
Klassföreståndare, 8C, Byskolan

Praoblankett

Denna blankett är avsedd att fyllas i av elev, skola och företag, så snart det är klart vilket företag eleven ska ha sin prao på.

Information om prao

- Arbetstiden får omfatta minst 6 tim/dag – högst 8 tim/dag och 40 tim/vecka, fördelade på fem dagar.
- Arbetstiden bör så långt som möjligt följa arbetsplatsens tider, eleven får dock inte börja före kl 06.00 och inte sluta efter kl 20.00.
- Eleven ska ha en handledare på arbetsplatsen.
- Eleven är försäkrad genom skolan.
- Företaget rapporterar elevens eventuella frånvaro till NN på skolan.

Ifylles av eleven

Namn:

Klass:

Telefon:

E-post:

Målsman:

Telefon målsman:

Detta hoppas jag få lära mig under min prao/praktik:

.....

.....

.....

.....

.....

Ifylles av skolan

Dagar för prao/praktik:

Kontaktperson på skolan:

Telefon:

E-post:

Undervisning i anslutning till prao/praktik:

Eventuella skoluppgifter som ska lösas under prao/

praktikperioden:

.....

.....

Ifylles av arbetsgivaren

Företag:

Handledare:

Telefon:

E-post:

Företagets adress:

F-skattesedel: ja nej

Organisationsnummer:

Elevens arbetsuppgifter:

.....

.....

Elevens arbetstider:

Lunch: på skolan matsäck medtages

företaget bjuder

Skyddskläder: företaget lånar ut behövs inte

medtages

Formella krav (ifylles av arbetsgivaren)

.....

Eventuella önskemål från arbetsgivaren:

.....

.....

Underskrift arbetsgivare

Datum

.....

Underskrift målsman

Datum

.....

Underskrift elev

Datum

.....

5. Informera målsman

Informera gärna målsman om prao-/ praktik-perioden så tidigt som möjligt, helst vid terminsstart. Ett bra tips kan också vara en återkoppling till målsman strax innan praon/praktiken startar.

En viktig information till målsman är hur värdefullt det är att eleverna hittar sin egen prao-/praktikplats och hur de kan hjälpa sitt barn att hitta en egen plats. Det är också värdefullt för målsman att förstå hur praon/praktiken ingår i den övriga undervisningen.

Till exempel om den sker i samband med historieundervisning om industrialismen eller i samband med samhällskunskapsundervisning om arbetsmarknaden.

Formellt krävs inte att målsman godkänner elevens prao-/praktikplats, men det kan ändå vara en idé att låta dem göra det. Det enklaste sättet är en blankett där företagen bekräftar villkoren för praon/praktiken, som även målsman får fylla i. Exempel på en sådan blankett finns på sidan 20.

Checklista

Exempel på information till målsman:

- När prao-/praktikperioden infaller.
- Skolans pedagogiska mål med praon/praktiken.
- Praons/praktikens koppling till betyget.
- Vilken undervisning som kommer att ske i anslutning till praon/praktiken.
- Om eleven kommer att få några speciella uppgifter under praon/praktiken.
- Vilka alternativ som finns för att hitta prao-/praktikplats.
- Hur målsman kan stötta sitt barn att hitta en egen prao-/praktikplats.
- Att närvaro är obligatorisk.
- Vem som står för kostnader för mat, resor med mera.
- Att eleven är försäkrad genom skolan.
- Formella krav på arbetsgivarna.
- Om målsman ska godkänna prao-/praktikplatsen.

På nästa sida finns ett exempel på ett informationsbrev till målsman.

Brevet kan också laddas ner på www.svensktnaringsliv.se/ skolmaterial och redigeras.

Exempel på brev till målsman

Byskolan
Gatängatan 23
11223 Stadsby

0123 123 45 67
info@byskolan.se

Stadsby 10 oktober 2016

Till målsman för elev i klass 8C

Under vecka 47 och 48 denna termin kommer eleverna i klassen att ha praktik, så kallad prao, där de får tillfälle att pröva på att arbeta i ett företag. Detta är en rolig och spännande tid för de flesta elever. Syftet med prao är att ge eleverna erfarenhet av yrkeslivet och att öka deras kunskaper kring näringslivet och företagande.

Väl genomförd prao är ett krav för godkänt betyg i ämnet samhällskunskap. Inför praktiken kommer vi i skolan att ha undervisning om företag och näringsliv i flera ämnen, bland annat om företagets roll i historien, ekonomin och samhället. Vi kommer bland annat att besöka företagsmuseet i Stadsby och få besök av en lokal entreprenör, som berättar om hur hon startat och utvecklat sitt företag.

Under praoperioden kommer eleverna att få ett antal skoluppgifter att lösa. Eleverna kommer att ha en särskild anteckningsbok där de ska anteckna frågor och svar i samband med att de intervjuar olika personer på företaget. De kommer också att få skriva en uppsats om företaget, som ska lämnas in när de kommer tillbaka till skolan.

Eleverna kommer att få söka sina praoplatser själva. Av erfarenhet vet vi att eleverna får betydligt mer ut av sin prao om de själva hittar sin praoplatser och i dialog med arbetsgivaren kommer överens om uppgifter, som de är intresserade av.

Prata gärna redan nu med ditt barn om vilken typ av arbete han/hon är intresserad av och hjälp honom/henne att komma igång med att söka en praoplatser. Viktig hjälp kan till exempel vara tips från vänner, kollegor och släktingar som arbetar i företag som skulle kunna ta emot en praoelev.

På praoplatserna kommer eleverna att ha tillgång till en handledare som hjälper dem i sitt arbete.

Elevernas arbete på praoplatserna måste vara säkert och inte mer omfattande än vad eleven kan klara av. I övrigt finns inga specifika krav på vilken praoplatser eleven kan ha. Eleverna är som vanligt försäkrade genom skolan och skolan är ytterst garant för elevernas säkerhet under praoperioden.

För vissa elever blir praoperioden avgörande för framtida yrkesval. Det är inte ovanligt att engagerade elever erbjuds sommarjobb och senare anställning i praoföretagen. Från oss i skolan är det viktigast att eleverna får en god teoretisk och praktisk förståelse för näringslivet och att de får fundera kring vad de vill arbeta med i framtiden.

Eleverna kommer att få ytterligare information när praoperioden närmar sig. Du som målsman kommer då också att få godkänna elevens arbetsgivare. Hör gärna av dig om det är något du undrar över inför praoperioden.

Vänliga hälsningar

Kalle Larsson
Klassföreståndare, 8C, Byskolan

En viktig information till målsman är hur värdefullt det är att eleverna hittar sin egen prao-/praktikplats och hur de kan hjälpa sitt barn att hitta en egen plats.

Kapitel 3

Undervisning inför prao/praktik

Innan eleverna ger sig ut på sin prao/praktik är det viktigt att skolan ser till att förbereda dem på bästa möjliga sätt. Det är framförallt viktigt att eleverna inte upplever prao-/praktikperioden som avskild från skolans övriga verksamhet. Förberedelserna bör därför integreras i det vanliga skolarbetet och involvera de ordinarie ämneslärarna.

Tips på vad skolan i god tid före prao/praktiken bör ha gått igenom med eleverna:

1 Formell information om prao/praktik

Ge eleverna information om vad som avses med prao/praktik och vilka krav skolan ställer på dem. Till exempel behöver de veta när prao-/praktikperioden är, om de kan söka sina platser själva, vilka arbetstider som gäller, närvarokrav och så vidare. Ett vanligt upplägg i högstadiet är att skolans SYV besöker klasserna och informerar inför praoperioden.

2 Inspiration och stöd

Prao-/praktikplatsen är en ny och okänd miljö för eleverna. Det är därför bra om skolan för en dialog med eleverna kring värdet av att de själva engagerar sig i sin prao/praktik och vad de kan få ut av den. Att låta eleven själv söka sin prao/praktikplats kan vara positivt för eleven, men många behöver ändå hjälp att hitta en plats. Det är också viktigt att i skolan diskutera vilka förväntningar eleverna och företagen har på varandra.

3 Undervisning om företag och näringsliv

Eleverna lär sig mer om prao/praktiken integreras i den teoretiska undervisningen. Ett tips är därför att skolan schemalägger undervisning om näringsliv, arbetsmarknad, företagande och så vidare inför prao-/praktikperioden. Denna undervisning kan ske inom ramen för många skolämnen, till exempel historia, samhällsämnen, svenska och givetvis de praktiska ämnena.

4 En skoluppgift att lösa under prao eller praktiken

Inför sin prao/praktik är ett tips att eleven får en liten uppgift inom ett av de ordinarie ämnena att lösa under perioden på arbetsplatsen. Eleven redovisar sedan uppgiften vid återkomsten till skolan. Detta är ett enkelt sätt att koppla ihop skolans undervisning med prao-/praktiktiden. Till exempel kan man driva ämnesintegrerade projekt som bygger på en aktiv prao-/praktikperiod.

Checklista

Formell information eleven behöver inför prao/praktiken:

- Hur prao/praktik hänger ihop med övrig undervisning.
- När prao/praktikperioden infaller.
- Om alla elever får en plats av skolan.
- Om eleven kan söka en egen plats och när han/hon senast måste ha hittat den.
- Vad som händer om eleven inte hittar någon plats.
- Vilka krav som finns på arbetsplatserna.
- Vilka regler som gäller vid frånvaro och sjukdom.
- Om prao/praktiken betygsätts och i så fall vilka kriterierna är.

På följande sidor finns förslag och inspiration på hur ni kan förbereda eleverna på bästa sätt.

Elevers och företags förväntningar på varandra

När eleverna ska genomföra sin prao i grundskolan eller sin praktik i gymnasiet kan det mycket väl vara första gången de vistas på en arbetsplats. Många elever upplever en stor osäkerhet kring vilka sociala och formella regler som gäller. Skolan spelar en viktig roll i att förbereda eleverna ordentligt på de annorlunda krav arbetslivet ställer.

Det är viktigt att gå igenom de självklara kraven, som att komma i tid och vara lämpligt klädd, men eleverna behöver även förberedas på andra saker.

Exempel på förberedande diskussionsfrågor:

- Diskutera hur eleven själv kan påverka sina arbetsuppgifter genom egna initiativ. Vilka arbetsuppgifter eleven får beror ofta på vilka arbetsuppgifter han/hon efterfrågar. Många företagare vittnar i intervjuer om att de uppskattar tydlig feedback från elever om vad de tyckte om uppgifterna de fått och vad de skulle vilja göra.
- Ta upp vikten av att ha en god kommunikation med handledaren om bland annat förväntningar. Diskutera med eleven hur han/hon får ut det mesta av sin prao/praktik.

Ett bra sätt att föra dessa diskussioner är att först låta eleverna göra ”Egenskapsövningen”.

Uppgift: Egenskapsövningen – att sätta förväntningar

Egenskapsövningen syftar till att sätta igång elevernas tankar kring vad som krävs av dem och av deras arbetsgivare för att en prao-/praktikperiod ska bli lyckad.

Gör så här:

- Kopiera och ge eleverna var sitt exemplar av bladet på nästa sida. Detta kan också laddas ner från www.svensktnaringsliv.se/skolmaterial
- Eleverna ska först ringa in de fem egenskaper som han/hon tycker är allra viktigast hos en handledare. För därefter en diskussion med klassen. Varför är just dessa egenskaper viktiga? Vilka förväntningar har eleverna på handledaren? Vad kan eleverna göra om handledaren inte möter deras förväntningar?
- Låt sedan eleverna ringa in de fem egenskaper som de tror att handledaren tycker är allra viktigast att eleven har. Diskutera svaren med klassen. Vilken roll har eleven för att prao/praktiken ska bli lyckad? Vad är det som avgör det? Vad kan eleven göra för att tiden under prao/praktiken ska bli lyckad?

Egenskapsövning

Vad är viktigast hos en handledare?

Noggrann	
Nytänkande	Eftertänksam
Rolig	Lätlärd
Flexibel	Allmänbildad
Pålitlig	Analytisk
Pratglad	Ödmjuk
Nyfiken	Hjälpsam
Ansvarsfull	Idérik
Trygg	Punktlig
Seriös	Prestigelös
Ledare	Effektiv
Framåt	Social
Kreativ	Kunnig
Öppen	Bestämd
Själsäker	Driven
Företagsam	Lyssnande
Fokuserad	Ekonomisk

Annat:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vad tror du att handledaren tycker är viktigast hos en elev?

Noggrann	Eftertänksam
Nytänkande	Lätlärd
Rolig	Allmänbildad
Flexibel	Analytisk
Pålitlig	Ödmjuk
Pratglad	Hjälpsam
Nyfiken	Idérik
Ansvarsfull	Punktlig
Trygg	Prestigelös
Seriös	Effektiv
Ledare	Social
Framåt	Kunnig
Kreativ	Bestämd
Öppen	Driven
Själsäker	Lyssnande
Företagsam	Ekonomisk
Fokuserad	

Annat:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Att hjälpa eleverna att själva hitta prao-/ praktikplats

De flesta skolor tillåter eleverna att själva söka sin prao-/praktikplats. Elever som gör det har ofta en bättre upplevelse av sin prao/praktik. Dels hittar de i allmänhet arbetsplatser som berör deras egna intressen och som de därför uppskattar mer. Dels lär de sig också mycket i själva sökprocessen – att vara framåt och ta egna initiativ. Uppmuntra därför gärna eleverna att själva söka sin plats och ge stöd åt dem längs vägen.

Skolan kan ge eleverna tips om hur de kan kontakta företag, vilka som finns på orten och så vidare. Men ofta är utmaningen att få eleverna att komma igång och se möjliga arbetsplatser i sin egen närhet och i sitt personliga nätverk, som familj, släkt och vänner.

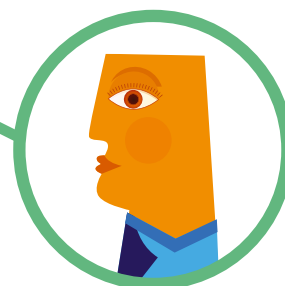
Om eleverna kan välja mellan att söka en egen plats eller att få en tilldelad plats från skolan kommer många att välja det senare. Ett sätt att uppmuntra den egna initiativförmågan är att göra själva sökprocessen till ett moment eller en uppgift inom ramen för något av de ordinarie skolämnena. Detta gör också att fler av lärarna blir involverade inför prao-/praktikperioden.

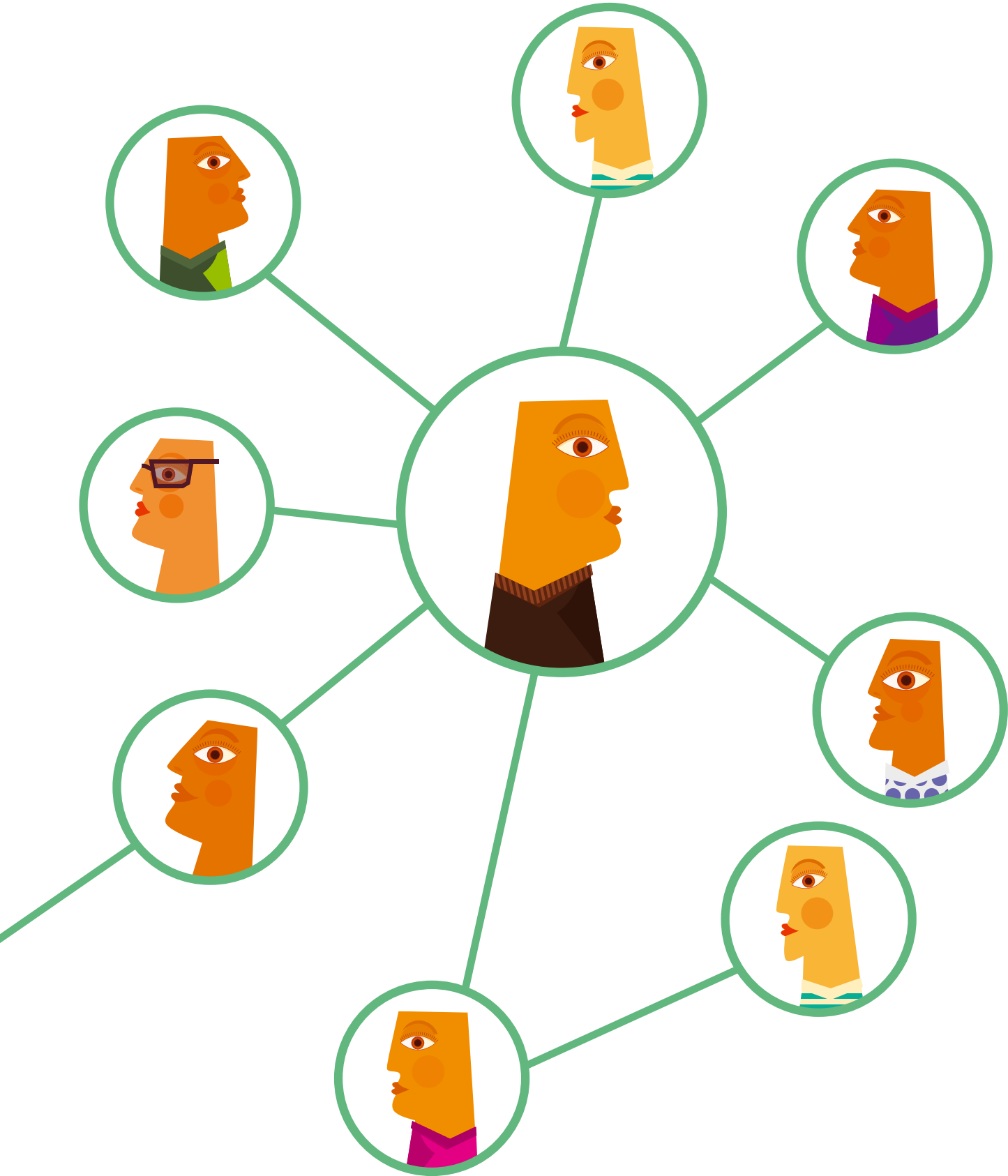
Övningen på sidan 32 innebär att eleverna hjälper varandra att upptäcka arbetsplatser i sin närhet. På så sätt kan de komma igång i sin sökprocess.

Tips

Exempel på hur skolan kan stötta elevens sökande:

- Studiebesök hos ett lokalt rekryteringsföretag, med information om hur man söker jobb och hittar sina intressen.
- Gruppuppgift i ekonomi eller samhällskunskap. Eleverna får marknadsföra skolans elever mot de lokala företagen. Eleverna kan till exempel ta fram ett brev till företagen, en hemsida eller en affisch.
- Uppgift i svenska. Eleverna får skriva ett ansökningsbrev till den arbetsgivare de ska praoa/praktisera hos (även de som redan fått sin prao-/praktikplats).

Uppgift:

Intresseövningen – att komma igång och söka praoplats

Elever som hittar sin egen praoplats gör det ofta i sitt eget nätverk av familj, släkt och vänner. Den här övningen är ett sätt att hjälpa eleverna att upptäcka möjligheter i sitt nätverk och att motivera dem att komma igång med sökandet efter en egen plats. Övningen riktar sig i första hand till elever i högstadiet som ska ut på prao.

Tanken med övningen är att utgå ifrån elevens egna intressen och därefter se hur han/hon kan hitta en praoplats där det finns möjlighet att utveckla dessa intressen.

Gör så här:

- 1** Ge eleverna var sitt exemplar av bladet på nästa sida som de skriver sitt namn på. Uppgiften finns även i skriften ”I praktiken – elev” och att ladda ner på www.svensktnaringsliv.se/skolmaterial
- 2** Låt dem sedan enskilt fylla i sina tre största intressen i de tre tomma rutorna längst upp. Det kan till exempel vara musik, datorer, natur, fotboll, dans, rymden, teater, språk eller något annat.
- 3** Låt därefter eleverna byta blad med varandra. De får i uppgift att fundera ut tänkbara praoplatser som deras klasskamrat skulle kunna vara på, utifrån kamratens intressen. Om en elev till exempel skrivit ”Fotboll” som intresse, skulle kamraten kunna skriva ner ”Sportaffär” eller ”Fotbollsklubb” som tänkbara praoplatser.
- 4** Låt eleverna byta blad igen, så att en tredje elev får bladet. Den eleven får i uppgift att fundera på företag eller personer han/hon konkret känner till och som skulle kunna hjälpa till att hitta en praoplats. Eleven skulle till exempel kunna skriva ”Det finns en sportaffär på Storgatan” eller ”En kompis mamma jobbar för en fotbollsklubb”.
- 5** Eleverna får tillbaka sitt eget blad. De har nu tips på företag där de kan söka praoplats och förslag på personer att kontakta.

Det är viktigt att eleverna förstår att det är de själva som måste höra av sig till de kontakter de fått. Det är lätt hänt att elever känner att ansvaret hamnar hos kompiserna som bjudit på en kontakt, snarare än hos dem själva.

Övning: Mina intressen

Namn: _____

Klass: _____

Skriv ner dina tre största intressen här!
Till exempel: Film, fotboll och musik.

Lämna vidare till en kompis som utifrån dina intressen ovan hjälper dig att fylla i exempel på var du kan praoa. Om du skrivit film kan det till exempel vara i en videobutik, på en biograf eller filmtidning.

Lämna vidare till ytterligare en kompis som utifrån förslagen ovan fyller i konkreta tips på företag eller personer att kontakta. Till exempel: Sofies pappas kompis Göran jobbar på Filmstaden.

Undervisning om företag och näringsliv

Det kanske enskilt viktigaste verktyget för att få eleven att engagera sig i sin prao/praktik är att tydligt få honom/henne att förstå hur den tiden är integrerad med undervisningen i skolan. Det är därför viktigt att koppla undervisningen till elevens prao-/praktikperiod.

Elever har ibland en ganska vag uppfattning om vad ett företag egentligen är och vad företagande innebär. Inför prao-/praktikperioder, som för de flesta elever oftast sker på ett företag, är det ett bra tillfälle att undervisa om företag och företagets roll i samhället. Undervisningen kan ske inom ramen för många av skolans ämnen.

På följande sidor finns exempel på hur detta kan gå till. Du hittar även hänvisningar till ytterligare inspirations- och undervisningsmaterial från Svenskt Näringsliv.

En ämnesövergripande modell

Oavsett vilket ämne man undervisar i finns det ofta ett behov av att beskriva företag i ett större sammanhang. Ett sätt att diskutera vad ett företag är, och hur företag relaterar till olika grupper i samhället, är att utgå från den så kallade ”intressentmodellen”. För elever i högstadiet kan en teoretisk modell vara svår att ta till sig, men modellen kan ändå inspirera lärare att på ett enkelt sätt strukturera undervisningen.

Både företaget och kunderna måste vinna på utbytet dem emellan, annars blir det ingen affär. Samma sak gäller med de anställda, om de inte får någonting tillbaka för den tid och det engagemang de lägger ner, så söker de sig tids nog till andra arbetsgivare. Ägarna måste få valuta för sina satsade pengar.

Företag har även en relation till samhället. De betalar skatt och framgångsrika företag är därför en förutsättning för offentlig konsumtion och transfereringar – skola, vård, pensioner, socialhjälp. Företag har ofta en nära relation till det lokala samhället och bidrar med kunskap, arbetstillfällen, ekonomisk utveckling och framtidstro.

Tips

- Ett sätt att börja en diskussion om företag och näringsliv är att utgå från elevernas föräldrar. Vad jobbar de med? När man har räknat upp ett antal företag kan klassen diskutera vilka olika ekonomiska villkor de verkar under.
- Vissa arbetsplatser är förmodligen en del av den offentliga sektorn. Skattefinansierade verksamheter, som till exempel skolan, verkar också under ekonomiska villkor. Men vad skiljer dessa verksamheter från privata företag? Var kommer pengarna ifrån?
- Många företag lever på att sälja varor eller tjänster till konsumenter. Varför kostar saker som vi köper som de gör? Skulle det kunna vara billigare? Vilka kostnader har företaget? Vad styr var människor handlar någonstans?
- Det finns andra företag som kanske är mer okända för eleverna – sådana som lever på att sälja tjänster och varor till andra företag. Finns det många sådana företag? Hur marknadsför de sig? Varför blir vissa framgångsrika och andra inte?

Samhälle

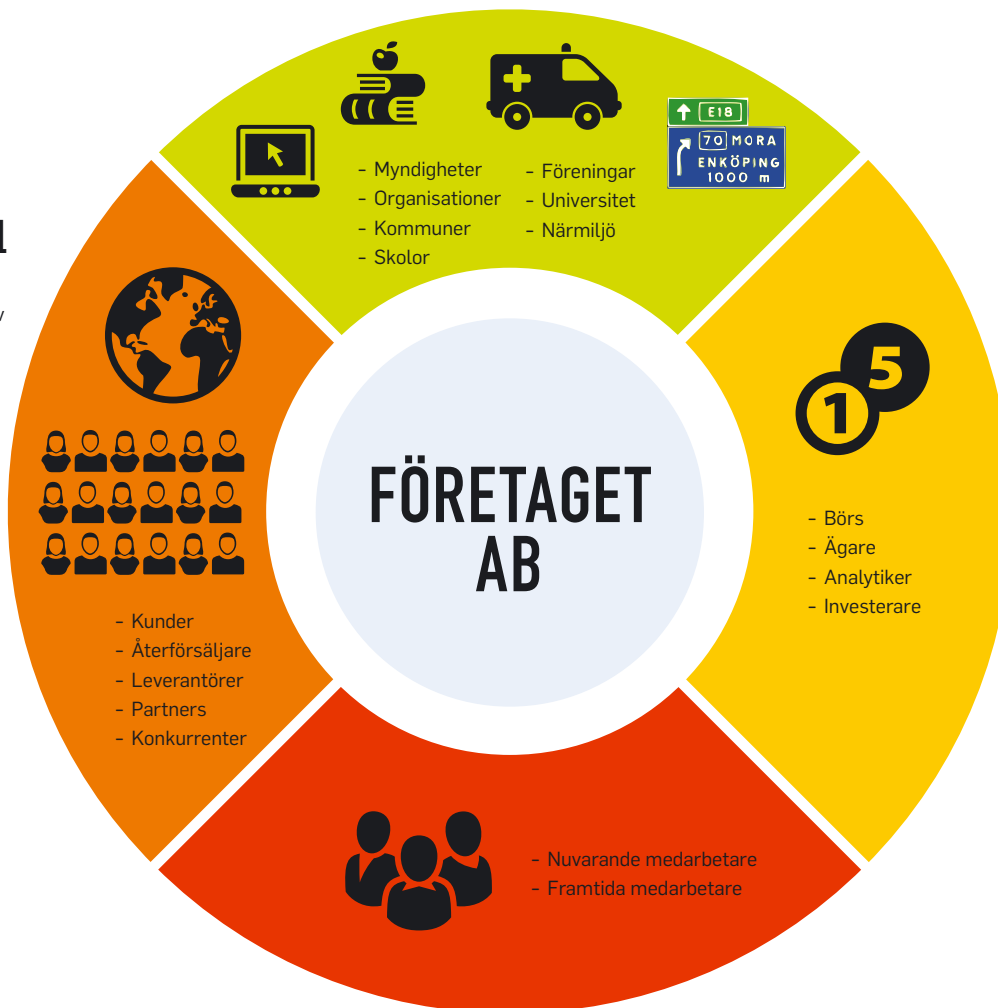
- Hur gynnas lokalsamhället av verksamheten?
- Vad bidrar företaget med som skattebetalare?
- Hur bidrar samhället till företaget?
- Vad skulle hända om företag inte fanns?

Marknad

- Vilka är era kunder?
- Vad löser ni för behov hos dem?
- Varför handlar de hos er?

Finans

- Vem/vilka äger bolaget?
- Vad bidrar de med till företaget?
- Varför har de satsat sina pengar i det här företaget?

Medarbetare

- Vad betyder det att vara arbetsgivare?
- Vilken typ av medarbetare har företaget?
- Varför har de valt att jobba just här?

Undervisning om företag och näringsliv i olika ämnen

Nedan finns inspiration och några exempel på frågeställningar kring företagande och näringsliv som kan integreras i olika skolämnen i högstadiet och gymnasiet.

Historia

Näringslivet har spelat en avgörande roll i svensk historia, men behandlas ofta kortfattat i historieundervisningen.

Exempel på teman som kan behandlas inom ramen för historia:

- **Det stora lyftet.** Från 1870 började det svenska näringslivet att växa. På 100 år genomgick Sverige en kraftig tillväxt och förvandlades från en fattig utpost i norra Europa till ett rikt industriland. Kommer tillväxten att öka även i framtiden?
- **Svenska snillen.** Många svenska företag har startats av färgstarka uppfinnare, som Alfred Nobel, Gustaf de Laval och Gustaf Dalén. Deras personliga historier illustrerar historien om det moderna Sveriges framväxt. Vilka snillen finns i dag? Vilka varor och tjänster tror eleverna att det kommer att finnas i framtiden?
- **Socialism och kapitalism.** Kommunismens historia under 1900-talet illustrerar hur synen på företagande och näringsliv skiftat över

tid. Har skilda synsätt på företagande och entreprenörskap haft några effekter på samhället? Vad är företag bra för?

- **Näringslivets lokala historia.** Vilka företag har funnits på orten där skolan ligger? På vilket sätt har dessa verksamheter utvecklat orten över tid? Vilken typ av företag finns på orten i dag?
- **Invandrarnas betydelse har varit avgörande.** Invandrare har sedan medeltiden haft en avgörande betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling, som företagare, experter eller yrkesarbetare. Människor som bryter upp från sitt hemland är dessutom genomsnittligt sett mer initiativkraftiga än de som hela livet bor kvar där de har fötts. Hur ser arbetskraftsinvandringen ut till Sverige idag?
- **Kvinnor har spelat roll.** Kvinnornas insatser osynliggörs ofta i beskrivningen av den ekonomiska historien. Fram till slutet av 1800-talet var det lilla familjeföretaget dominerande inom nästan alla branscher. Både mannen och hustrun gjorde normalt viktiga insatser i dessa företag. Successivt har många hinder för kvinnligt företagande avskaffats och kvinnor har därmed kunnat göra insatser inom allt fler områden. I vilka branscher är kvinnligt företagande vanligast idag? Finns det hinder kvar idag?

Matematik/ekonomi

Många centrala begrepp för att förstå företagsamheten går att diskutera med utgångspunkt i matematik. Företag

och näringsliv kan också användas som exempel i grafer, tabeller samt i sannolikhetslära.

Exempel på diskussioner inom ramen för matematik/ekonomi:

- **Nollsummespel.** Företagande bygger på att varje affär ska innebära en vinst för både köpare och säljare. Lyckade affärer innebär alltså ett ”plussummespel”, att ”kakan växer”. Vad är skillnaden mellan detta och ett nollsummespel, där resurser bara fördelas? Vilka andra exempel finns på nollsummespel och plussummespel?
- **Tillväxt.** Tanken om ekonomisk tillväxt kan illustrera flera matematiska principer. Ett exempel är skillnaden mellan medelvärde (BNP/capita) och distribution (vissa personer bidrar mer till summan än andra). Ett annat är ackumulerad procentuell förändring av en variabel över tid (BNP beskrivs ofta i procent av föregående års absoluta BNP, vilket skapar en icke-linjär graf).

Samhällskunskap

I en modern demokrati med marknads-ekonomi är företag och näringsliv en betydande del av samhället. Många av underlagen i läroplanen för samhällskunskap har direkt bäring på näringsliv och företag.

Exempel på diskussioner inom ramen för samhällskunskap:

- **Skatt.** Företag betalar skatt och mycket i samhället bekostas av skatter. Men vad

är skatt egentligen? Vilka betalar skatt? Vad i samhället finansieras av skatter? Utan lönsamhet i näringslivet finns inga pengar till skattefinansierade utgifter. Vad bidrar företagen med i sin roll som skattebetalare?

- **Globalisering.** Det svenska näringslivet blir allt mer globalt. Svenska företag är verksamma i många andra länder och samtidigt kommer utländska företag till Sverige. Internet och andra tekniska innovationer har brutit ned gränser mellan länder och människor. Frihandeln och kapitalflödena mellan länder har ökat. Vad betyder det för välståndsutvecklingen i Sverige och i andra länder?
- **Vinst.** Vinst är ett kontroversiellt begrepp, som samtidigt är centralt för förståelsen av näringslivet. Behöver företag gå med vinst? Vad används vinsten till? Vilken kritik finns av vinst som drivkraft i näringslivet? Vad händer om ett företag inte går med vinst?
- **Var kommer företagen ifrån?** Varför startar man ett företag? Vad är egentligen en affärsidé? Vad betyder det för samhället om fler företag startas? Vilken typ av företag skulle eleverna vilja se i framtiden? Kommer utvecklingen med allt mer avancerade produkter och tjänster att fortsätta för evigt?

Geografi

Geografiska förutsättningar har i alla tider påverkat näringslivet och företagsamheten. Jordbruk och råvarutillgångar har avgjort vilka länder som tagit fram vissa produkter. Handelsorters geografiska läge har påverkat vilka länder som fått ett blomstrande näringsliv.

Exempel på diskussioner inom ramen för geografi:

- **Näringslivets geografi.** Varifrån kommer varorna på ett vanligt frukostbord? Apelsiner från Israel, bacon från Danmark, socker från Brasilien och så vidare. Vilka geografiska förutsättningar är det som gör att länderna producerar de varor de gör?
- **Politisk geografi.** Länder har valt olika sätt att förhålla sig till företagsamhet, som ibland får tydliga avtryck i geografin. Ett exempel är gränsen mellan Nord- och Sydkorea. Vilka andra geografiska gränser finns som påverkar utrymmet för företagande?

Svenska

Många elevuppgifter med koppling till näringsliv och företagande kan redovisas inom svenska, antingen skriftligt eller muntligt.

Exempel på uppgifter inom ramen för svenska:

- **Skriva en jobbsökansökan.** En bra uppgift (som också uppskattas mycket av prao-/praktikföretagen) är att låta eleven skriva en ansökan och sedan skicka den till företaget.
- **Uppsats om prao/praktiken.** Eleven kan få uppgiften före prao-/praktikperioden, som han/hon lämnar in eller redovisar på annat sätt efter sin tid på företaget. Uppsatsen kan också skickas till företaget.
- **Intervjua en tidigare elev om hans/hennes prao/praktik.** Ett sätt att inspirera eleverna och höja deras förväntningar är att låta dem öva på att göra intervjuer med tidigare prao-/praktik-elever.
- **Outtalade behov.** I läroplanen ingår att eleven ska kunna sätta sig in i andra

människors tankar. Ett sätt att göra detta är att diskutera konsumenters behov och hur företag kan tänka sig in deras situation för att se vilka behov de kan tillgodose.

Engelska

Elever i högstadiet ska på engelska kunna berätta och beskriva något som han/hon sett, hört, upplevt eller läst. De ska också kunna uttrycka och argumentera för en uppfattning i något för honom eller henne angeläget ämne. Detta kan med fördel göras i anslutning till prao, och i anslutning till praktiken i gymnasiet. Redovisningsformerna kan vara samma som i svenska.

Naturvetenskapliga ämnen och teknik

Näringslivets utveckling bygger i hög grad på utvecklingen av ny teknik och på fördjupad förståelse av naturens lagar. Ett sätt att illustrera och konkretisera ämnena fysik, kemi, biologi och teknik är att lyfta fram företagstillämpningar genom tiderna och hur dessa förändrat vår omvärld.

Exempel på diskussioner inom ramen för de naturvetenskapliga ämnena:

- **Naturvetenskap och tillväxt.** Jordbruk, kommunikationer och elektricitet är exempel på människans tillämpning av ny vetenskaplig kunskap. Alla dessa har på olika sätt omsatts i företagsamhet och inneburit stora språng för människans livsvillkor. Vilka fler sådana avgörande steg finns och hur har vetenskapen kommit till nytta i näringslivet? Hur har människors livsvillkor förändrats till följd av detta?
- **Miljöpåverkan.** Företag påverkar miljön på olika sätt, men företagande innebär också att ekonomiska resurser skapas som kan investeras bland annat i god miljö. Vilka naturliga drivkrafter har företag för att minska sin miljöpåverkan?

Ämnesintegrerade projekt

Ett tydligt sätt att knyta ihop prao/praktik med skolans undervisning är att driva projekt som integrerar prao/praktik med flera olika skolämnen. Ett sådant projekt kan startas till exempel en vecka innan prao/praktiken börjar, pågå under prao/praktikperioden och sedan avslutas och redovisas när eleverna varit tillbaka i skolan en vecka.

Projektet kan redovisas på olika sätt till exempel i form av en uppsats, ett föredrag, utställningar, webbsidor eller i diskussioner. Vilket man än väljer är det viktigt att projektet för eleverna upplevs som en naturlig del av prao-/praktikperioden.

Här följer sex korta förslag på ämnesintegrerade projekt.

1

Hur fungerar skolans ekonomi?

Ett sätt att konkretisera begreppet företag för elever är att utgå från skolan. Vissa skolor är företag, men även de som inte är det verkar under ekonomiska villkor.

Varje elev informeras förslagsvis om att de representerar en skolpeng, som kan variera beroende på vilken hemkommun eleven har. För att åskådliggöra skolans ekonomi kan man låta eleverna vara med och reda ut skolans intäkter och utgifter. Uppgiften bör givetvis anpassas efter studienivån.

Eleverna kan till exempel ta reda på:

- Hur stora är skolans sammanlagda inkomster?
- Hur har dessa inkomster förändrats över tid?
- Kan man öka intäkterna genom att få fler elever till skolan?

- Hur skulle det kunna gå till?
- Hur stora är skolans utgifter?
- Vilka är de största utgiftsposterna?
- Kan man till exempel byta mindre städning av lokalerna mot fler datorer?
- Hur många datorer kostar en vikarie?
- Hur skiljer sig skolan från företag när det gäller möjlighet att hitta nya kunder, flytta, ändra verksamhet och så vidare?

Ett projekt om skolans ekonomi kan även integrera matematik, samhällskunskap och svenska för att på ett enklare sätt ge eleverna kunskaper om skolans ekonomiska villkor. Dessa resonemang gör det enklare för eleven att sedan få samma förståelse på den arbetsplats där han/hon praoar/praktiserar.

2

Det lokala företaget

På varje ort i Sverige finns lokala företag som på något sätt förändrat Sverige och bidragit till landets utveckling. Eleverna kan få i uppgift att beskriva ett av dessa företag utifrån olika ämnesperspektiv.

Historia. Eleverna kan ta reda på och beskriva hur företaget grundades och hur det har utvecklats. Om företaget

grundades för länge sedan kan företagets historia kopplas till platsens eller till Sveriges historia. Hur har företaget förändrats i takt med tiden och övrig utveckling i samhället?

Svenska. Elevernas inlämningsuppgift kan bedömas språkligt i svenska och utföras inom ramen för till exempel en uppsats.

Naturvetenskap. Många företags affärsidé grundar sig på en speciell uppfinning eller teknologi. Eleverna kan få sätta sig in i vetenskapen bakom tekniken i ämnena kemi, fysik, biologi eller teknik.

Tips

Den här uppgiften kan också ges individuellt till eleverna inför deras prao-/praktikperiod och redovisas efteråt i skolan.

3

Kan vem som helst jobba med vad som helst?

Ett sätt att ge eleverna en bättre överblick över arbetsplatsen där de praoar/ praktiserar kan vara att utgå från de olika kompetenser som behövs i en organisation. Om man till exempel vill förstå hur ett fartyg är organiserat kan man utgå från de olika befattningarna bland besättningen och berätta vad de gör.

Låt gärna eleverna fundera kring:

- Finns det jobb som vissa inte får göra på min prao-/praktikplats? En del yrken kräver exempelvis en speciell utbildning, andra kräver viss klädsel eller utrustning. Vilka exempel finns på min prao-/ praktikplats och varför är det så?
- Finns det begränsningar för vad som är tillåtet att göra inom den bransch där jag praoar/praktiserar? Är det bra eller dåligt?
- Finns det några jobb på min prao-/ praktikplats, som man måste ha en speciell utbildning för att få utföra? Vad skulle kunna hända om någon annan gjorde det jobbet?

4

Hur många dagisplatser bekostar företaget där jag praoar/praktiserar?

Att ett företag betalar skatt känner eleverna kanske till. Men hur mycket skatt och vad går den egentligen till? Låt gärna eleverna ta reda på hur mycket och vilka typer av skatt som företaget där de praoar/ praktiserar betalar. Hur mycket kostar till exempel en dagisplats i den kommunen? Hur många dagisplatser betalar företaget?

Detta projekt kan till exempel integrera samhällsorienterande ämnen med matematik.

5

Hur minskar man belastningen på miljön utan att det kostar pengar?

Låt eleven analysera en eventuell miljöbelastning på sin prao-/praktikplats och föreslå åtgärder för det som enkelt kan genomföras utan att det kostar företaget pengar. Ett miljötänkande i företaget är ett allt viktigare marknadsföringsinstrument!

Hur skulle till exempel:

- Transporterna kunna göras mer miljö- vänliga eller minskas?
- Pappersförbrukningen minskas?
- Elförbrukningen minskas och eller styras om till att blir mer miljövänlig?
- Inköp av förbrukningsvaror kunna kontrolleras ur miljösynpunkt?
- De anställda utbildas i ett mer medvetet miljöansvarstänkande?
- Vilka av dessa insatser gör företaget redan i dag? Vad har det uppnått då?

Att analysera miljöåtgärder kräver i viss mån integration av både naturkunskap, matematik och ekonomi, ämnen som inte alla läser. Men miljöaspekten finns med som kursmål i nästan alla kurser, så projektet kan utformas på många olika sätt för att passa olika program.

6

Bättre marknadsföring med enkla medel

Många företag skulle kunna förbättra sin marknadsföring. Bland Sveriges småföretagare finns till exempel ofta potential att nyttja internet på ett effektivare sätt, en kanal som ofta ligger ungdomar nära. Låt eleven lägga upp en liten marknadsföringsplan eller marknadsaktivitet för företaget och fundera kring hur företaget bäst når ut med information om sina erbjudanden till kunderna.

Kapitel 4

Skolan under prao/praktik

Både eleven och handledaren uppskattar att någon gång under perioden få återkoppling av skolan. Att besöka arbetsplatsen kan vara en fördel, men kontakt kan även tas på annat sätt. Det är bra om ämnesläraren tar kontakten, så att eleven och företaget ser kopplingen till den ordinarie undervisningen.

Telefonsamtal

Under ett telefonsamtal kan både handledaren och eleven beskriva hur situationen upplevs. Passa på att fråga eleven om han/hon trivs, vilka arbetsuppgifter han/hon får göra, om handledaren är tillgänglig, om det uppstått något problem och så vidare. Passa även på att fråga hur det går med uppgifterna, om eleven fått några att lösa under praktikens gång och om eleven vill att du ringer igen. Det är också bra, och väldigt uppskattat, att stämma av med handledaren för att få en helhetsbild av hur det fungerar.

E-post

Att skicka ett e-postmeddelande är ett annat enkelt sätt att kontakta eleven på. Det är också en användbar kanal för att skicka ut information gällande exempelvis uppgifter som skall lösas av samtliga elever ute på företagen eller annan viktig information.

Innan det är dags för eleverna att gå ut på prao/praktik – kom ihåg att samla in allas e-postadresser. Det är också viktigt att eleverna underrättas om att kontakten kommer att ske via e-post. Ta också gärna i förväg reda på handledarens e-postadress så att du snabbt kan göra en avstämning även med denne.

Blogg

En blogg kan med fördel fungera på samma sätt som en loggbok eller dagbok, med skillnaden att kanalen är internet och det som skrivs kan nås av allmänheten. Att starta en egen blogg under prao/praktiken kan vara ett roligt sätt för eleven att lära sig ett nytt verktyg och samtidigt kunna kommunicera med skolan. Du kan enkelt gå in på elevens blogg, ta del av det eleven skriver och skicka kommentarer/frågor direkt i bloggen.

Bloggen kan med fördel även användas som en kanal för eleven att utföra uppgifter genom, och kan även hållas levande efter prao/praktiken.

Tips

Här är några exempel på var man kostnadsfritt och enkelt kan lägga upp en egen blogg:

- www.webblogg.se
- www.bloggplatsen.se
- www.bloggsite.se

Kapitel 5

Uppföljning och redovisning

När eleven återvänder till skolan efter avslutad prao/praktik är det viktigt att undervisningen inte bara tar vid där den slutade några veckor tidigare. Prao-/praktikperioden gör ofta starkt intryck på eleven och bör diskuteras för att eleven ska få möjlighet att jämföra erfarenheter.

Om skolan har jobbat med ett projekt där prao/praktik varit en integrerad del är det naturligt att diskussionen fortsätter efteråt. Men även annars uppskattar eleverna ofta att få berätta om sina intryck.

Betygsätt din prao-/praktikplats

Att be eleven betygsätta eller lista bra och dåliga saker med ”sin” arbetsplats är ett enkelt och konkret sätt att uppmuntra till reflektion. En kort lista med ”näm n fem bra saker” och ”näm n fem dåliga saker” resulterar ofta i mer detaljerade svar än helt öppna frågor. Än mer konkreta frågor, som ”vad tycker du om din handledare” fungerar också att föra en diskussion kring.

Personliga intryck

En bra idé är också att eleven får ventilera sina personliga intryck av prao-/praktikperioden. Var det tråkigt? Utmanande? Läskigt? Det roligaste på hela skolåret? Ibland kan ett bra sätt att få igång en diskussion vara att fråga eleverna hur de själva skulle agera om de vore handledare och skulle ta emot en praktikant. Vilka uppgifter skulle eleverna tycka vara lämpliga för en praoelev/praktikant? Hur mycket instruktioner behövs? Hur självständigt kan man jobba?

Elever som går i skolan är vana vid att ingå i en grupp som alla delar gemensamma erfarenheter och värderingar. Lektioner, raster, åsikter om lärare och skolmat; de flesta upplevelser och intryck sker och tas in i stora grupper. Efter en prao-/praktikperiod som man genomfört utan sina klasskamrater kan det därför

kännas viktigt att få prata av sig ordentligt om vad som hänt och berätta om sina upplevelser. Skolan bör uppmuntra till och avsätta tid för detta.

Lärdomar

Elever som redan före prao/praktiken vet att de kommer att få redogöra för verksamheten på arbetsplatsen, när de kommer tillbaka till skolan, kan lättare motiveras att skaffa sig en översikt över hela företagets verksamhet.

Exempel på frågor som eleven bör kunna svara på efter sin prao/praktik:

- Vilken är företagets grundläggande affärsidé?
- Vad är det för typ av varor eller tjänster företaget tillverkar eller erbjuder?
- Vilka är kunderna?
- Finns det olika typer av kunder?
- Hur kommer kunderna i kontakt med företaget?
- Vilka sorters leverantörer har företaget?
- Vilka konkurrenter har företaget?
- Hur många anställda har företaget?
- Finns det flera enheter (kontor/butiker)?
- Finns företaget i flera länder?
- När startades företaget?
- Vem eller vilka äger företaget?
- Har företaget någon gång bytt inriktning?
- Vilken typ av företag – är företaget till exempel ett tjänste- eller industriföretag?

De här diskussionerna kan naturligtvis ske i många olika former till exempel i klassrumsdiskussioner, uppsatser, föredrag, webbsidor och så vidare. Det

viktiga är dock att eleven verkligen känner att skolan tar prao/praktiken på allvar och att lärdomarna därifrån faktiskt kan länkas ihop med det man lär sig i skolan. Många elever uppger att det känns som att ”skola” och ”prao/praktik” är helt olika verksamheter som har lite eller inget alls med varandra att göra. Den känslan är ett av skolans viktigaste uppdrag att motverka.

Utvärdera företaget tillsammans med eleverna

Be gärna eleverna på ett strukturerat sätt att utvärdera företaget som arbetsplats. Gör sedan en utvärdering med den skolpersonal som haft kontakt med företaget och kombinera dessa intryck. Att spara sådan information är ett mycket värdefullt verktyg till exempel när personal eller ansvarsområden roterar, företag flyttar eller om man ska utvärdera arbetet över flera års sikt.

På nästa sida hittar du en mall för elevens utvärdering av sin prao-/praktikplats.

Mall för elevens utvärdering av prao-/praktikplats

Namn:

.....

Hur tycker du att du klarade av de uppgifter
du fick?

Tid för prao/praktik:

.....

.....

Företag/arbetsplats:

.....

.....

Handledare:

.....

Tycker du att prao-/praktikperioden varit lärorik
och givande?

Beskriv kort dina huvudsakliga arbetsuppgifter:

.....

Varför/varför inte?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hur tycker du att din introduktion till arbetsplatsen
fungerade?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hur tycker du att handledningen fungerade?

.....

Sätt ett betyg på en skala 1-5. Skulle du rekommendera en
annan elev att göra sin prao/praktik på samma arbetsplats
som du?

.....

1 2 3 4 5

Absolut inte

Absolut

.....

Återkoppling till företagen

Företagare som tar emot praoelever/ praktikanter uppger ofta att de skulle vilja ha bättre kommunikation och uppföljning med skolorna. Det är viktigt att företag och speciellt handledaren upplever att skolan aktivt söker kommunikation med dem både före, under och efter prao-/ praktikperioden.

Från skolans sida bör man sträva efter att ha ett avstämningssamtal, på telefon eller i form av ett möte, veckan efter det att prao/praktiken avslutats. Många företag lever under hård tidspress och om avstämningen inte blir av kort tid efter avslutad prao/praktik är risken stor att den inte blir av alls. Det är därför bra att ha bokat tid för avstämning redan på förhand.

Exempel på vad avstämningssamtalet kan handla om:

- Företagets kontakter med skolan före, under och efter prao/praktiken.
- Företagets plan för eleven, och genomförande av denna, under prao/praktiken.
- Elevens utvärdering/återkoppling till företaget.

Under återkopplingen till företaget bör skolan sträva efter att få klarhet i ett antal frågor.

Exempel:

- Hur upplevde företaget kommunikationen med skolan inför mottagandet av praoeleven/ praktikanten?
- Visste handledaren vem som var kontaktperson i skolan om det uppstod några frågor?
- Vad hade företaget för förväntningar på skolan, och hur infriades dessa?
- Vad hade företaget för förväntningar på praoeleven/praktikanten och hur infriades dessa?
- Hur upplevde företaget och handledaren sin egen roll? Tog man emot praoeleven/praktikanten på ett så bra sätt som möjligt? Fanns det något man borde ha gjort annorlunda?
- Hur tror handledaren att praoeleven/ praktikanten upplevde sin period på företaget?

Tips

Det är viktigt att inte hamna i en diskussion om hur praoeleven/ praktikanten "skött sig" eller presterat. Syftet med prao/praktik är inte att eleven ska prestera som en anställd, utan att eleven ska lära sig och utvecklas.

Det finns många olika sätt för skolan att samarbeta med näringslivet. Alla företag har inte möjlighet att ta emot elever för prao/praktik. Men många kan tänka sig andra former av samarbeten med skolan. Här följer några.

Besök i klassen

Att i samband med undervisning kring näringsliv och arbetsmarknad bjuda in en företagare för att berätta om sin verksamhet är ofta uppskattat av eleverna. Det kan till exempel vara en del av undervisningen i samhällskunskap. Beroende på vilken verksamhet företaget har kan det även vara en del i något annat ämne.

Kontakta gärna ett företag på orten som kan tänkas bidra med kunskap om företagande och näringsliv. Berätta vad eleverna jobbar med för tillfället, när det gäller företagande och näringsliv och hur företaget kan bidra med perspektiv utifrån.

Ett upplägg kan vara att besökaren helt enkelt föreläser om sitt företag och berättar om verksamheten. Det kan också vara mer av en frågestund med eleverna.

Studiebesök

Ett studiebesök är mest givande då eleverna får möjlighet att se saker de är ovana vid. Det är roligare att besöka ett tryckeri än att besöka ett kontor. Allra bäst blir studiebesöket om det finns saker som eleverna kan pröva praktiskt.

Hör av dig till några företag på orten och fråga om de kan ställa upp på ett studie-besök. Föreslå att de visar runt eleverna på företaget för att försöka hjälpa dem att förstå verksamheten som en helhet. Ett tips är att göra en rundvandring på de olika avdelningarna i företaget för att eleverna ska lära sig hur de hänger ihop och samverkar.

Inför ett studiebesök är det viktigt att företaget är medvetet om elevernas förkunskaper, i vilket syfte de kommer på besök, om besöket är kopplat till ett specifikt ämne, samt vilka övriga förväntningar eleverna har inför besöket. Stäm av på förhand med företaget och planera besöket tillsammans.

Tips

Samarbeta gärna med företaget om att ge eleverna uppgifter att lösa under studiebesöket.

Mentorskap

Mentorskap är ett bra sätt att få fördjupad kontakt med ett företag över tid. En mentor kan fungera som en vägledare för en eller flera elever, alternativt för en skolledning, studie- och yrkesvägledare eller lärare.

Mentorskap för en elev eller en klass kan i praktiken innebära att mentorn besöker eleven/klassen någon gång per termin för att prata om företagande kopplat till undervisningen. En mentor kan också verka gentemot lärare och skolledning. Inom ramen för detta kan ni till exempel diskutera hur företags- och näringslivsperspektiv kan lyftas in i undervisningen. Till en början kanske ni ses en-två gånger per termin.

Mentorn är inte bara någon som ger kunskap utan är framför allt en stödperson som inspirerar. Tänk på att relationen är ömsesidig, båda parter delar med sig av sina kunskaper och tips.

Tips!

- Inventera personliga kontakter. Vilka tänkbara mentorer finns i bekantskapskretsen hos personalen på skolan?
- Kanske en lärare kan göra en miniprao på ett företag? Hör av er till företaget på orten och fråga.
- Kanske finns redan ett etablerat samarbete mellan skolan och ett företag. Kan den relationen fördjupas ytterligare genom mentorskap?

Fadderföretag

En del företag vill ta ett ännu större ansvar och stöttar därför klasser eller hela skolor som fadderföretag. Genom att ställa elevernas teoretiska kunskaper mot ett företags praktiska erfarenhet får eleverna en mycket tydligare bild av hur deras kunskaper kan komma att tillämpas i ett framtida arbetsliv.

Ett fadderföretag har en nära relation med skolan. Ett upplägg är att skolan eller klassen besöker företaget, eller vice versa, en-två gånger per termin. Inför varje möte får eleverna med sig en uppgift från skolan, med tydlig koppling till ett ämne, som ska lösas hos fadderföretaget.

Tips!

- Finns det några liknande samarbeten på orten? Fråga kommunen om eventuella samarbeten som redan finns eller kontakta företag direkt och fråga om någon är villig att bli fadderföretag.
- Finns det någon i närheten som kan tänkas vilja samarbeta? Tänk igenom personliga kontakter.

Projektarbeten

När eleverna i olika former genomför projekt- eller examensarbeten kan det vara en god idé att samarbeta med näringslivet. På så sätt integreras arbetet i skolan med företagen. Om ett samarbete med ett företag fungerat bra, så är det vanligt att det är öppet för fler förslag.

Tips!

- Låt eleverna komma med idéer om vilken typ av företag, som kan kopplas samman med deras arbete.
- Låt eleverna presentera sina färdiga projektarbeten ute i företagen, som i sin tur kan ge sina synpunkter på arbetet.

Ungt företagande gav Dan blodad tand

Namn:
Dan Lainio

—
Ålder:
25 år

—
Grundare av Cleaning Services, som är en plattform som ett sextiotal städföretag är anslutna till.

—
Huvudkontor i Eskilstuna, verksamhet i hela Sverige.

—
Anställda:
8, men sammanlagt är cirka 80 personer sysselsatta av företaget.

När man är ung har man mycket energi och kan dessutom leva ganska billigt. När omkostnaderna inte är så stora blir det lättare att våga driva ett företag. Det har varit en väldigt lärorik upplevelse. Man kanske inte har koll på exakt allt som ung, men det har man nog aldrig ändå, säger han.

Precis som många andra skolungdomar upptäckte Dan Lainio företagande genom Ung Företagsamhet på gymnasiet. När skolåret var slut och företaget skulle läggas ned, insåg han att företagande var något han ville fortsätta med.

Idén till Cleaning Services föddes 2011 när han träffade en kompis som jobbade i städbranschen. Cleaning Services är en plattform som ett sextiotal mindre städföretag är anslutna till. De allra flesta som arbetar för företaget är unga personer under 30 år och under de fem åren sedan starten har de tagit emot flera praoelever.

– I början var företagandet ungefär så tufft som jag trodde, men efter ett år blev det ännu tuffare. Plötsligt hade vi flera anställda, ett stort ansvar och löner som skulle betalas ut. Samtidigt är det också det allra roligaste, att anställa folk och se dem växa, säger Dan Lainio.

Idag finns Cleaning Services i hela Sverige, från Ystad i söder till Kiruna i norr. Företaget omsätter drygt 26 miljoner kronor och ger jobb åt närmare 80 personer. Dan Lainio rekommenderar alla att starta företag i unga år.

”Jag fick blodad tand och ville testa på att driva företag på riktigt innan jag började studera på högskolan. Men jag fastnade och har hållit på sedan dess.”

Inget annat överträffar att vistas på en arbetsplats

– Det gäller att se praons värde, inte att kapitulera för dåligt underbyggda argument utan sätt in kraft på att utveckla prao säger Anders Lovén, universitetslektor och fil dr i pedagogik på Malmö Högskola. Han ser det som mycket oroväckande när kommuner och skolor skär ner på eller tar bort prao.

Praon har specifika värden, som andra kontakter med arbetslivet inte ger. Inget annat överträffar att vistas på en arbetsplats, vara del i ett lag och ha vuxenkontakt under minst en veckas tid. För poängen är att eleven ensam får vistas tillsammans med vuxna på en arbetsplats. Då får han eller hon svar på saker som Vem är jag? Vad har jag för resurser? Menar Anders Lovén.

– Det är svårare att få sommarjobb för ungdomar nu för tiden och det finns ingen arbetsmarknad för 15-18-åringar. I en tid när en hel generation kommer i kontakt med arbetslivet först efter 20 års ålder, är prao viktigare än någonsin, understryker Anders Lovén.

Positiva argument är att prao:

- Underlättar elevers studie- och yrkesval.
- Bidrar till ökad kontakt mellan generationerna.
- Tillför ämnesundervisningen nya perspektiv och ger stöd för inläringen.
- Ökar elevers kunskap om arbetslivet och dess krav och möjligheter.
- Bidrar till ökad självkännetdom och självinsikt hos eleverna.

– De senaste årens satsningar på projekt med riktade studiebesök eller fadderföretag är bra. Men de kan aldrig ersätta prao, utan bara vara viktiga kompletteringar, säger Anders Lovén.

Skolor och kommuner som slutar med prao i grundskolan hänvisar till att det är svårt att få fram prao-platser och att

Arbetsmiljöverkets regler är svåra att leva upp till. De argumenten väcker inte gehör hos Anders Lovén.

– Det handlar om hur hög prioritet verksamheten har. Att få fram platser kräver ansträngning och tid, medger han. – Men om skolan kan motivera varför prao är viktigt, brukar det vara lätt att få platser i företagen, säger Anders Lovén, som själv har stor erfarenhet att jobba med detta.

– För företagets del handlar det om framtidens arbetskraft. Att eleverna kommer ut i arbetslivet är en förmån på båda håll.

Att Arbetsmiljöverkets regler skulle lägga hinder i vägen för prao, ger han inte heller så mycket för.

– Kraven är inget nytt påfund. Skolan har hela tiden haft ansvar för det som sker på arbetsplatsen. Med lite smidighet från bägge parter kan eventuella problem lösas, säger han.

”Men om skolan kan motivera varför prao är viktigt, brukar det vara lätt att få platser i företagen.”

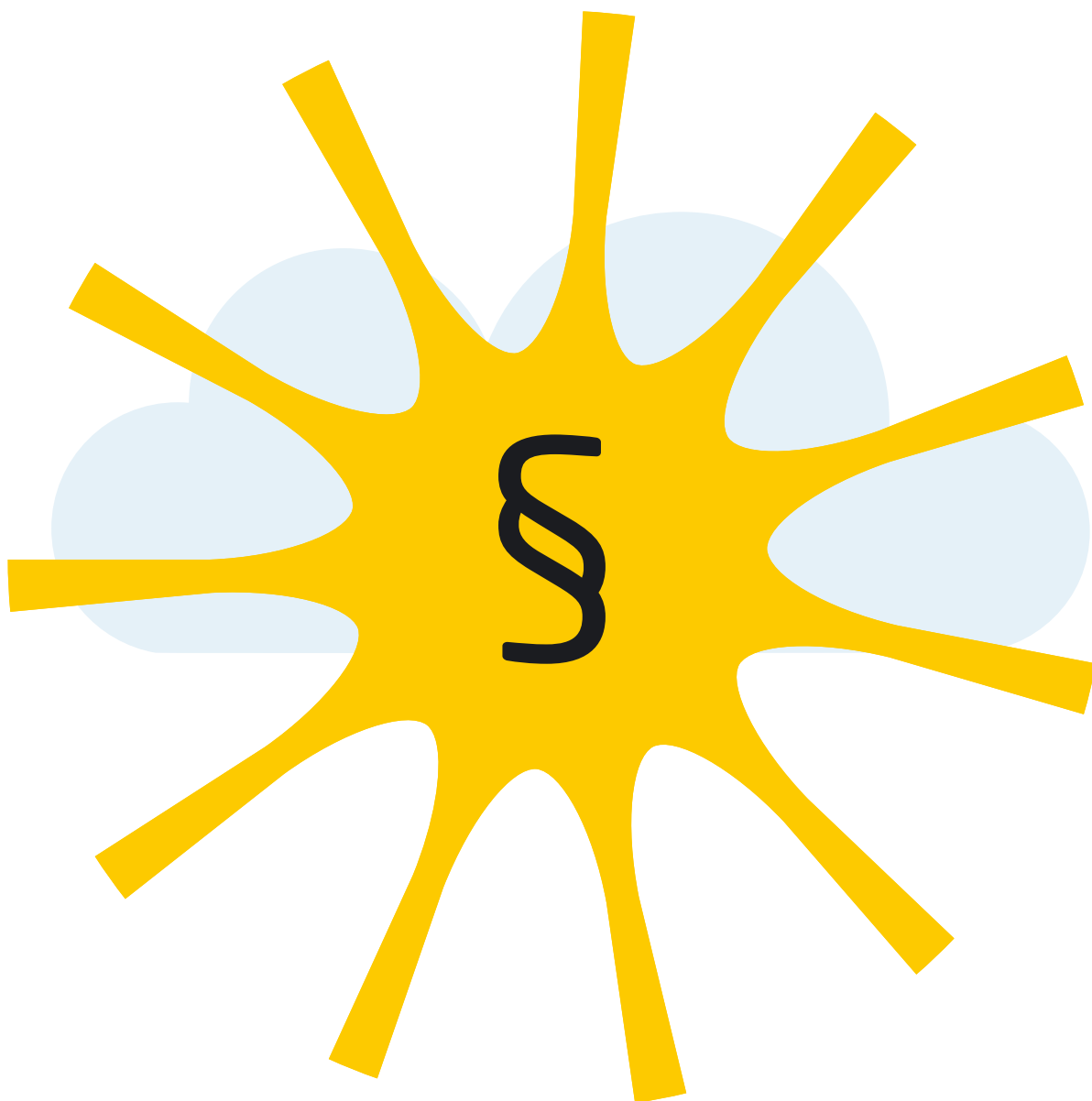
”De flesta i min stab på KappAhl är före detta praktikanter. De är upplärda och vet vad som förväntas av dem. Feedback är en väldigt viktig del under praktiktiden. Att vara handledare för en praktikant är en merit hos oss.”

Tina Nilsson
Butikschef, KappAhl

KappAhl

Kapitel 7

Lagar och regler

Prao/praktik är en viktig del i elevernas förberedelser för arbetslivet. När eleverna gör sin prao/praktik har både skolan och arbetsgivaren ansvar för elevernas arbetsmiljö.

Elever under 18 år ses som minderåriga och för dem finns särskilda regler för arbetstider och arbetsmiljö. För elever över 18 år gäller samma regler som för andra vuxna på arbetsplatsen.

Gemensamt ansvar mellan skolan och företaget

Skolan och företaget har ett gemensamt ansvar för elevens arbetstid, arbetsuppgifter, handledningens art och omfattning, översyn och beslut kring eventuell skyddsutrustning samt att skyddsombudet underlättas om elevens arbetsuppgifter och kunskapsnivå.

- Elever ska följa de arbetstider som gäller på företaget. För minderåriga gäller dock högst åtta timmar per dag samt att de inte får börja före klockan 06.00 och sluta efter klockan 20.00.
- Eleven har inte rätt till lön eller annan ersättning.
- Om olyckan skulle vara framme anmäler handledaren det inträffade till läraren på skolan.

Skolans ansvar

Förutom det gemensamma ansvaret tillsammans med arbetsgivaren ska skolan också i förväg säkerställa att eleven får rätt förutsättningar under sin prao/praktik. Skolan ska:

- I förväg välja lämpliga praktikmiljöer där eleven inte utsätts för risker.
- Informera arbetsgivaren om elevens kunskaper, färdigheter och mognad.
- Rapportera eventuella skador och tillbud som sker under praon/praktiken i enlighet med arbetsmiljöförordningen.

Företagets ansvar

Arbetsgivaren har ansvar för att skapa goda arbetsförhållanden för eleven. Barn och vuxna har inte samma fysiska och psykiska förutsättningar, därför är det viktigt att arbetsgivaren säkerställer att eleven inte kan råka ut för olyckor, belastningsskador, överansträngning eller buller och vibrationer. Exempel på riskfyllda arbeten är bergarbete, arbete med rasrisk eller på hög höjd, arbete med farliga ämnen eller tunga lyft.

Arbetsgivaren har det totala arbetsmiljöansvaret för eleven och ska:

- Introducera eleven till lämpliga arbetsuppgifter.
- Säkerställa att arbetsuppgifterna är ofarliga för eleven (läs mer i AFS 2012:3, i bilaga 1 och 2).
- Utse en lämplig handledare som avsätter tillräckligt med tid för eleven.
- Rapportera eventuella tillbud och olyckor till skolan. Skadeståndslagen medför att arbetsgivaren står för eventuellt skadestånd om eleven vållar sak- eller personskada för tredje man. Det finns även möjlighet till ersättning vid personskada för elev som gör prao/praktik. I de flesta fall är eleverna försäkrade under skoltid i ett försäkringsbolag, som kommunen/friskolan träffat avtal med.

Lagar och föreskrifter

Arbetsmiljön vid prao/praktik regleras av arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderåriga i arbetslivet. Enligt arbetsmiljölagen likställs elever med arbetstagare både i skolan och om de befinner sig på en arbetsplats, även om de inte är anställda.

Mer om lagar, regler och föreskrifter:

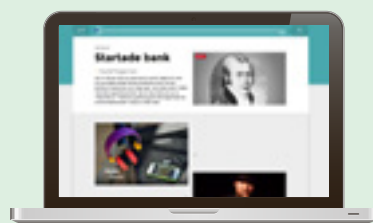
- Arbetsmiljölagen:
www.av.se
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter för minderåriga i arbetslivet.
- Föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1, senast ändrad 2003:4) beskriver hur det går till att skapa en säker arbetsmiljö.

Läs mer och fördjupa dig

Beställ aktuellt skolmaterial på www.svensktnaringsliv.se/skolmaterial

Företagsamheten

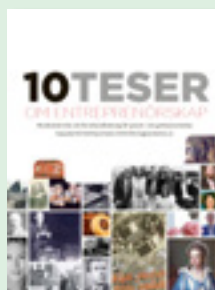
Sveriges välstånd är ett resultat av människor som vågat tro och satsa på sina idéer. Svenska entreprenörer, företagare och företag har gjort stor skillnad i utvecklingen av det Sverige vi känner idag. Den här sajten handlar om människorna som gjort det möjligt.

www.foretagsamheten.se

10 teser om entreprenörskap

Med hjälp av denna skrift, hoppas vi kunna bidra till en ökad förståelse för begreppet entreprenörskap samt synliggöra entreprenöriella egenskaper och personer. Texterna i skriften bygger på tio teser om entreprenörskap. Till varje tes kopplas diskussionsunderlag och arbetsuppgifter riktade till elever i grundskolans åk 7-9 och gymnasieskolan.

Jag, en entreprenör?

Jag, en entreprenör? är ett skolmaterial som kan användas i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Intresset för att driva eget företag växer bland unga. Många ser det som en möjlighet att förverkliga en idé och att vara sin egen chef. Sverige behöver fler personer som startar och driver företag. Men hur blir man en entreprenör? Den här boken är till för elever som går i åk 7-9 eller gymnasiet och funderar på livet efter skolan.

Ekonomifakta

Ekonomifakta är en källa till information och kunskap om Sveriges ekonomi. Sajten ska inspirera till samtal om Sveriges utmaningar och möjligheter och erbjuder ett rikt material för alla som vill få en djupare förståelse för hur samhällsekonomi fungerar.

Ekonomifakta.se har också material speciellt anpassat för skolan.

www.ekonomifakta.se

Företagskällan

På Företagskällan.se har Centrum för Näringslivshistoria samlat ett stort antal texter, bildmaterial och en hel del filmer från näringslivets historia. Materialet passar utmärkt för samarbetsprojekt över ämnesgränserna, till exempel ekonomi, svenska, engelska, historia, samhällskunskap och de estetiska ämnena.

www.foretagskallan.se

10 idéer att inspireras av

För eleverna är kontakten med näringslivet ovärderlig för förståelse för arbetslivet. De får insikter om vilka förväntningar som kommer att ställas på dem när de gått ut skolan. I detta material belyser vi tio olika sätt att samverka genom exempel hämtade från grundskolan och gymnasiet. Vi hoppas att du som läser blir inspirerad att utveckla ditt sätt att samverka.

Beställ på www.svensktnaringsliv.se/skolmaterial

Fler länkar till våra medlemsorganisationers skolsatsningar

www.svensktnaringsliv.se

Svenskt Näringsliv, flera arbetsgivareförbund och branschföreningar arbetar med projekt gentemot och tillsammans med skolor.

Bilproffs

» Bilproffs.se
Motorbranschen behöver dig!

Bli plåtslagare

» platslagare.nu
Information om plåtslageribranschen inför gymnasievalet.

Bli yrkesförare

» blyrkesforare.nu
Så blir du yrkesförare.

Bussförare

» bussforare.nu
Bli bussförare - du behövs!

Byggare

» byggare.com
Starka argument för att bli byggare.

Ekonomifakta

» ekonomifakta.se
Ett verktyg för dig som söker kunskap om Sveriges ekonomi.

ETG-partner

» partner.etg.nu
Utbildar framtidens elektriker.

Future City

» futurecity.nu
Future City riktar sig till elever i årskurs 6 till 9 och går ut på att designa, bygga och presentera framtidens stad.

Ingenjörsvägen

» ingenjorsvagen.se
Teknikföretagens sajt om ingenjörsutbildningar och ingenjörssyrken.

Jobb och framtid

» std.se/jobbochframtid
Svenska Teknik & Designföretagen.

Karriär i handeln

» karriarihandeln.se
Vill öka ungdomars kunskaper om handelsbranschen.

Kemins dag

» ikem.se
Kemins dag är ett årligen återkommande evenemang. Målet är att väcka och sprida intresse för kemi.

Problemlösarna

» problemlosarna.nu
Sveriges störigaste klass.

Samverka mera

» samverkamera.se
Samverka mera. Nyckeln till arbetslivet!

Teknikcollege

» teknikcollege.se
Teknikcollege bedrivs av kommuner och företag i samverkan.

Teknikspanarna

» teknikspanarna.se
Teknikföretagens satsning på att få fler unga intresserade av teknik. Teknikspanarna vänder sig till elever och till lärare i skolår 4-6.

Träplugg

» traplugg.se
Träindustrins yrken och utbildningsvägar.

Välj IT

» valjit.se
Information om IT-yrken och länkar som beskriver karriärvägar.

Vård- och omsorgcollege

» vo-college.se
Vill förnya utbildningen inom omvårdnadsområdet.

Årets teknikutbildning

» teknikforetagen.se
Teknikföretagens satsning på att lyfta teknikämnet och den tekniska utbildningen i Sverige.

Anteckningar

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

A series of 20 horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

Anteckningar

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

iPRAKTIKEN är ett heltäckande material från Svenskt Näringsliv. Det består av tre delar – *företag, skola och elev* – som ger ett praktiskt och handfast stöd före, under och efter prao eller praktik.

www.svensktnaringsliv.se/skolmaterial

SVENSKT NÄRINGSLIV